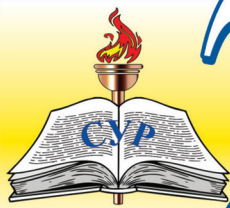

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXIII рік видання. № 368, лютий, 2025

Наталія Герасименко,
Два лика

*І ружому навчається,
Щ свого не цурається...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько,

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București, România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сила духу та національної єдності («Молитви за Україну» Олександра Кониського – 140)*
- ❖ *Митрополит Андрей Шептицький та українські письменники*
- ❖ *Сучасна українська драматургія – Костянтин Солов'єнко –*
- ❖ *Література під час війни (VI) – «Хвороба & війна» –*
- ❖ *«Час себе наздожене»: метафізичний вимір поезії Віри Китайгородської*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (CVII)*
- ❖ *На допомогу вчителю: Синонімія української мови: розвиток словникового запасу школярів*
- ❖ *Фольклор гуцульської Верховинщини як проєкція художньо-міфологічного світогляду її мешканців*
- ❖ *Вона під загрозою! (Оповідання)*
- ❖ *Коли зима дарує силу душі (Оповідання)*
- ❖ *Вовк гуцульської країни (Уривок з повісті)*
- ❖ *Вороний (Оповідання із циклу «Дзюнькові коні»)*
- ❖ *Барабери (Уривок з повісті)*
- ❖ *Духовні джерела: Діяння святих апостолів. Апостол Юда Тадей*

Олександр КОНИСЬКИЙ

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Боже Великий, Єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.

Світлом науки і знання
Нас усіх просвіти,
В чистій любові до краю,
Ти нас, Боже, зрости.

Молимося, Боже Єдиний:
Нам Україну храни,
Всі свої ласки й щедроти
Ти на люд наш зверни!

Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світа,
Щастя дай, Боже, народу
І многая, многая літа.

Володимир АНТОФІЙЧУК

СИЛА ДУХУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ

«Молитви за Україну» Олександра Кониського – 140

Цей твір, що став духовним гімном українського народу, народився в тісній співпраці письменника Олександра Кониського (1836–1900) і композитора Миколи Лисенка (1842–1912) в лютому – березні 1885 року.

«Молитва за Україну» – це потужний вияв духовної потреби й політичних устремлень українського народу, його, образно кажучи, ідеологічний універсал, що набув великої ваги як в історичному, так і в культурному контекстах українського національного відродження. Вона була написана в той період, коли український народ переживав тяжкі часи під московитським імперським гнітом, що обмежував його національну самобутність і свободу. Водночас ця молитва стала продуктом духовної еволюції того часу, коли зростала українська національна свідомість, яка об'єднувала народ у пошуках гідності й незалежності.

Життя й діяльність О. Кониського з абсолютною точністю відбивають суть тих політичних реалій, у яких створювалася «Молитва за Україну». Сам письменник, як українець, уже змалку зазнавав приниження і переслідувань з боку тодішньої московитської влади. Учнем четвертого класу його виключили з гім-

назії тільки за те, що він читав Шевченків «Кобзар». Протягом майже усього свого свідомого життя він терпів репресії і перебував під постійним наглядом поліції. Такої ж долі зазнавав і кожен українець, який боровся за вільне самостійне життя свого народу. Тому-то О. Кониський усім серцем ненавидів імперський режим і тих, хто йому прислужував. Як зазначав І. Франко, письменник «ніколи не ховався зі своїм обридженням до тих людей, що, вислугуючись урядові, ворожому не лише українській справі, але також свободі, письменству та розвоєві московського народу, цураються свого рідного і топчуть у болото всі найкращі змагання поступових людей цілого світу».

Московитська імперія здійснювала тотальний контроль над українською культурою, мовою та освітою. Внаслідок заборони на використання української мови у публічних сферах, зокрема в літературі та освіті, московитська імперська політика спрямовувалася на змосковлення та асиміляцію українського народу. У цьому контексті література виступала одним із важливих засобів самовираження та збереження національної ідентичності.

(Продовження на 4 с.)

СИЛА ДУХУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ

(Продовження з 3 с.)

О. Кониський, як письменник і культурний діяч, усвідомлював важливість духовної опори для збереження національної свідомості й гідності. «Молитва за Україну» стала одним із виразів цієї опори, поєднуючи релігійну віру з національною ідеєю. Це був спосіб звернутися до Бога, щоб здобути підтримку в умовах політичного гніту та соціальних несправедливостей.

З погляду сьогодення «Молитва за Україну» О. Кониського служить вираженням національної ідеї та морального імперативу. Адже вона має як релігійний, так і глибокий морально-філософський зміст. Вона звернена до Бога з проханням про благословення та захист для української нації, підкреслюючи її прагнення до свободи, гідності та справедливості. У ній окреслено національний ідеал, у якому на перше місце ставляться духовні цінності – глибока віра в Бога, боротьба за правду й незалежність.

Ключові аспекти «Молитви за Україну» – заклики до єдності і згуртованості нації перед зовнішніми і внутрішніми загрозами. Проте, що особливо актуально, вона підкреслює необхідність моральної чистоти, духовного очищення й покаяння, що є важливими умовами для отримання Божої благодаті. Ці елементи розкривають глибину національної свідомості того часу, коли нація була не лише роз'єднана політично, а й піддавалася спокусам морального занепаду через імперські впливи.

У цих умовах молитва О. Кониського стала потужним інструментом національної пропаганди, який підкреслює роль релігії в боротьбі за національну гідність. Це не просто прохання до Бога – це духовний маніфест, що закликає до боротьби, але боротьби не лише фізичної, а й моральної, інтелектуальної та духовної.

Крім того, «Молитва за Україну» сприймається як культурно-освітній феномен. В епоху, коли українська нація ще не мала можливості вільно висловлювати свої ідеї через вільну пресу або літературну діяльність, духовні твори ставали важливим засобом для вираження патріотичних настроїв і національ-

них прагнень. Молитва, будучи формою релігійного висловлення, несла в собі високий моральний заряд і відігравала провідну роль в освітньо-просвітницькому процесі, сприяючи формуванню нової національної свідомості.

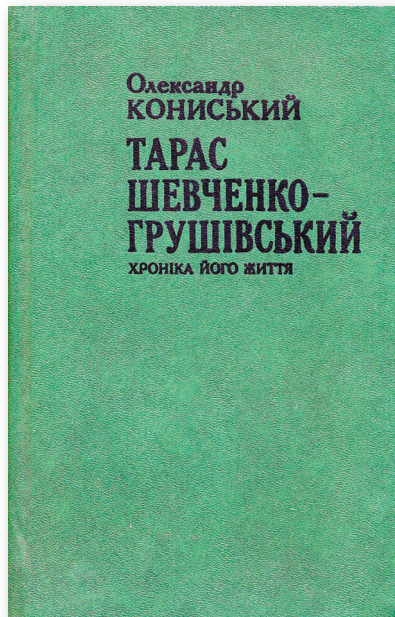
Необхідно зазначити, що творчість О. Кониського також ідейно пов'язана з діяльністю інших натхненників українського національного відродження, зокрема з Кирило-Мефодіївським братством, яке було одним із перших кроків до формулювання ідеї української незалежності в середині XIX століття. Молитва О. Кониського містить ті самі акценти, що й програми братства, зокрема заклики до національної свободи, братерства та морального відродження нації.

З огляду на сучасні події, твір О. Кониського набув особливої актуальності. В умовах, коли Україна знову бореться за свою незалежність і територіальну цілісність, ця молитва стає не просто духовним виразом, а й символом стійкості та незламності. У часи війни, гібридних загроз і політичних потрясінь вона сприймається як духовний стрижень національної єдності, який підтримує моральну силу українців у боротьбі за свою свободу.

Молитва О. Кониського в контексті сучасних подій стає не лише частиною релігійного життя, а й глибоким моральним закликом до згур-

тованості нації в боротьбі за правду, незалежність і гідність. Вона нагадує українцям про те, що навіть в умовах найтяжчих випробувань вони мають право на свободу, а боротьба за неї є не лише політичною, а й духовною справою.

«Молитва за Україну» О. Кониського – один з найважливіших духовних текстів української літератури XIX століття. Вона виражає глибоке почуття патріотизму та національної гідності, служила і служить важливим інструментом у процесі формування української національної ідентичності. Як релігійний, так і морально-політичний маніфест, твір підкреслює зв'язок духовних і національних цінностей, що залишаються актуальними і сьогодні, особливо в умовах боротьби України за свою незалежність і територіальну цілісність.

«Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя» Олександра Кониського – перша ґрунтовна біографія Тараса Григоровича Шевченка

Микола ВЕГЕШ

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

Митрополит Андрей у сучасній українській прозі

(Продовження з № 367)

Не оминув своєю увагою постать митрополита Андрея Шептицького на сторінках своєї восьмитомної «Галицької саги» також відомий український письменник Петро Лущик. В романі відображено життя родин Морозів, Кандиб, Вальків, Солтисів, Смолярів, Білецьких упродовж майже сторічної історії. Події розвиваються як в галицькому селі Перетині, так і в ряді європейських столиць, де чомусь завжди вирішували долю українського народу «сильні світу цього». Галицький митрополит Андрей Шептицький з'являється на сторінках «Галицької саги» в романах «Велика війна», «Примара миру», «Майбутня сила» та «AnteBellum».

У першій книзі яскраво описано зустріч митрополита з ерц-герцогом Габсбургом, який увійшов до української історії як сотник Українських січових стрільців Василь Вишиваний. У другому фрагменті роману змальовано аудієнцію одного з головних героїв твору священника Петра Лісовича в митрополичих палатах Шептицького. Цікавий третій епізод «Галицької саги», в якому Кир Андрей повинен прийняти рішення про призначення сестри Досифеї ігуменею монастиря: «Митрополит поклав книгу на стіл, звернувши очі на вас.

— Мені про вас говорили двоє людей, — продовжував він. — Блаженної пам'яті ігумена Емілія і ваш парох отець Петро.

Досифея підвела здивовані очі. Побачивши цей погляд, Шептицький кивнув головою.

— Так, ми з отцем Петром колись говорили про вас, і я похвалив його за те, що саме з його парафії вийшла така могутня віра у нашого Спасителя.

Досифея просто не знала, що відповісти. Виявилося, що все вже вирішено без неї.

— Скажіть мені, сестро! Але якщо ви знайдете моє запитання недоречним чи образливим, можете не відповідати мені, — говорив Шептицький. — Ваша культурність з дитинства?

— Ні, Ваша Еміненціє! — нарешті подала голос Досифея. — Це від війни. Коли у нашому монастирі матінка Емілія дозволила відкрити шпиталь для воїнів, ми

ходили біля поранених. Як поляки підступили до Кам'янки, то стріляли по місту. Пару бомб впало на монастир. Тоді вбили трьох наших сестер. Мені іще пощастило.

Андрей Шептицький по-новому подивився на Досифею. Йому сподобалося, що вона не жаліється на свою недугу, зате шкодує за іншими, котрим пощастило менше.

«Справиться!» — впевнено подумав Митрополит і простягнув руку для поцілунку⁶.

Востаннє зустрічаємо Андрея Шептицького на сторінках роману під час розмови з Андрієм Мельником, який наважився очолити ОУН після вбивства полковника Євгена Коновальця. Письменник показав митрополита як надзвичайно розважливу людину, якою, безперечно, він і був:

«Мельник зам'явся:

— Рік тому я мав останню розмову з Євгеном. Тоді він викликав мене до себе до Рима. Ми багато про що говорили з ним. Полковник повів мені, що на кінець тридцять восьмого року запланував Другий Великий Збір ОУН і запропонував мені виїхати за кордон і стати його заступником. Я зрозумів, що він вже усе вирішив, справа лише за мною.

— Тобто ви хочете стати Головою ОУН замість Полковника?! — чи то запитав, чи то ствердив Шептицький.

— Боюся, що замість нього не може бути жодна людина, — відказав Мельник. — Але продовжити його справу у згоден.

Митрополит знову задумався.

— Вам буде тяжко, — мовив він.

— Я знаю, але в пам'ять про Євгена я піду на це.

— Що ж, можливо, ви маєте рацію. Наш народ перебуває у сум'ятті, і не одній лише Святій Церкві його вести. Але вам буде тяжко, — повторив Шептицький. — Особливо у такі тяжкі часи. Але з Божою поміччю ви витримаєте. Коли ви вирішили їхати?

— Не знаю. Треба спочатку передати всі діла у господарстві...

— Не треба передавати! Ваш заступник справиться сам!

Андрій Мельник зрозумів, що йому пора йти. Він підвівся.

— Отче, благословіть мене! — опустився він на коліна.

Андрей Шептицький поклав руку йому на голову і тихо сказав:

(Продовження на б с.)

⁶ Лущик Петро. Галицька сага. Книга 4. Майбутня сила. Харків: Фоліо, 2021. С. 32.

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

(Продовження з 5 с.)

— Благословляю!

Андрій Мельник знов поцілував руку Митрополитові і, попрощавшись, попрямував до дверей. Вже на порозі знову обернувся і побачив, що Шептицький хрестить його. Зітхнувши, Мельник залишив кімнату.

Ні він, ні Митрополит Андрей Шептицький не знали, що це була їхня остання зустріч. Більше вони ніколи не зустрілися, хоч і вели досить жваву переписку...»⁷.

Цікавий у всіх відношеннях роман відомого сучасного українського письменника Владислава Івченка «Два пасинки митрополита», який вже витримав в Україні два видання (2017, 2024). Головні герої роману — Теофіл Володимирський та Іван Великодній, які свого часу втратили своїх батьків і виховувалися під особистою опікою Андрея Шептицького. Обидва вони закінчили духовну семінарію, після чого Іван служить священником в далекому гірському селі, а Теофіл залишається у Львові, де його чекає, ймовірно, єпископське майбутнє. Але сюжет, як вже традиційно в романах Івченка, розгортається з калейдоскопічною швидкістю. Події історичної ваги (дві радянські окупації й одна нацистська) доволі швидко вносять корективи. Замість єпископської кар'єри Теофіл стає українським повстанцем, який присвячує своє життя боротьбі з окупантами. З волі обставин серед борців за визволення опиняється також Іван.

Роман надзвичайно багатоплановий, в якому діють чимало реальних особистостей починаючи від радянського терориста Миколи Кузнецова (в романі використано його кличку «Колоніст») до губернатора дистрикту «Галичина» Карла фон Ляша. Як чудовий майстер інтриги, з елементами детективу і пригод, Владислав Івченко дуже майстерно вводить до сюжету все нових і нових героїв, як позитивних, так і негативних. Інколи вони творять неймовірні з точки зору воєнного часу речі, але це стосується вигаданих персонажів. Щодо панорами історичних подій, які розгортаються в романі (згадки про історію Карпатської України, Акт 30 червня 1941 року, переслідування євреїв нацистами, діяльність Армії Крайової, масові розстріли польських офіцерів енкаведистами, діяльність радянських партизанів, УПА тощо), то письменник ні на йоту не відходить від правдивості історичних фактів. Маємо всі підстави стверджувати, що автором роману є письменник з добрим знанням вітчизняної історії, який уважно стежить за новинками української історіографії.

Що стосується постаті митрополита, то він з'являється наприкінці кожного розділу (звичайно, крім

основних сюжетних ліній) у вигляді споминів Андрея Шептицького про той чи інший важливий період його життя: дитинство в Прилбичах, виступ на одній з прес-конференцій і арешт у Познані, очікування приходу більшовиків, спогади про Велику Україну, повернення з гірської парафії на конях, розмова з батьком про своє покликання тощо). Для прикладу наведемо лише кілька таких вставок до роману:

«Він сидить у сирому казематі в'язниці, куди приводять злочинців, що схотіли сповідатися самому єпископу. Коли почули, що він хоче сповідати злочинців, то було багато розмов, бо ніколи місцеві єпископи такого не робили. Навпаки, намагалися мати справу з багатими і родовитими. А цей їздить на візку чи верхи по горах, добирається до найдикіших сіл, а ось вирішив сповідати злочинців, серед яких і вбивці, і крадії, і контрабандисти. З усіма він розмовляє і наставляє на шлях Божий. Годинами слухає сповіді сих пропащих душ так, як ніхто і ніколи не слухав. Особливо, тих, кого присудили до шибениці. Ці нещасні люди, що вгрузли у гріху, деякі з них починали вірити і перед стратою молилися та плакали, просили у Господа милості.

Вислухавши всіх, він підводиться і йде. Виснажений враженнями від того, яким глибоким може бути падіння людське. Та як лікар шукає не здорових, а хворих, так само і священник має піклуватися перш за все про найбільших грішників. Він виходить з тюрми і мружиться на сонці. Дивиться у блакить неба, чує спів пташок і дякує Господу»⁸.

А ось останній в романі епізод, пов'язаний з митрополитом: «Він важко підводиться у ліжку. Криється від болю. Біль цей супроводжує його останні роки. Хворі суглоби вже давно обмежили його мандри, фактично зачинили його у Львові, а тепер намагаються перетворити власне тіло на тюрму. Важко жити з болем, зі щоденним болем, від якого немає порятунку. Ліки можуть тільки послабити той біль, але не прибирають його зовсім. Та він вдячний Господу за цей біль. Бо цей біль є іспитом для нього. Чи зможе він не озлитися, чи зможе не забути про свої обов'язки через цей біль. Кожного дня, кожної миті, він мусить долати біль. Не впасти у відчай, не дати оселитися в серці злості, не заслабнути духом, не здатися, а робити те, що мусить.

Біль тілесний дозволяє витримувати біль душі. Бо ж бачить він, що наближаються страшні часи і для Церкви, і для вірних її. Невідворотні часи, коли зло прийде і нищитиме, і не буде тому злу межі. Як витримати це? Як не впасти у відчай? Тільки з Божою допомогою. Все, що не діється, дається Господом, і

⁷ Луцкич Петро. Галицька кара. Книга 5. Ante Bellum. Харків: Фоліо, 2021. С. 265–257.

⁸ Івченко В. Два пасинки митрополита. Брустури: Дискурсус, 2024. С. 310.

за все потрібно дякувати Йому. І якщо попереду знов переслідування, страти, як у часи перших християн, то нехай буде так і нехай кожен пройде свій шлях. Хтось зламається і злякається, а хтось ні. І кожному буде по вірі його»⁹.

Книга Владислава Івченка була прихильно зустрінута українськими читачами й увійшла до «ТОП-5» книг про митрополита Андрея Шептицького¹⁰.

Два видання (2015, 2024) також витримав історичний роман українського письменника Олега Рибчинського «Чорні морелі». У романі яскраво описано романтичне кохання між семінаристом духовної семінарії Святого Духа Йосифом Кладочним, улюбленцем Митрополита Андрея Шептицького, та племінницею ректора духовної семінарії Галушинського Аделею Ліщинською, яке вони пронесли у своєму серці, попри важкі випробування долі, залишаючи кохання непорочним, вічним та величним. До речі, Йосиф Кладочний зовсім не вигаданий персонаж. Він насправді був легендарною особистістю, яка пройшла непростий шлях у своєму житті: навчання у Варшавському університеті; капеланство, а згодом ув'язнення в польському концтаборі Береза Картузька; виконання найвідповідальніших доручень Андрея Шептицького під час окупації Галичини нацистами; капеланство в українській дивізії «Галичина»; ув'язнення в таборах ГУЛАГу.

Олегу Рибчинському, на наш погляд, вдалося дуже правдиво зобразити постать Кира Андрея, завжди спокійного і толерантного. Наведемо один з фрагментів роману: «... Митрополит стояв біля вікна і задумано дивився у сад. Коли я увійшов, Митрополит повернувся і так тепло усміхнувся, немов цілющу траву приклав до рани. Перше, що я відчув, то абсолютний спокій на душі. І ще бажання залишитися тут назавжди. Я привітався, підійшов, щоб стати на коліна і поцілувати йому руку. Митрополит обережно взяв мене за лікоть і не дозволив клякнути. Ти знаєш, я ніколи не бачив його у такій простій одежі, хіба що на світлинах. Це було просто, невимушено, по-домашньому. Добром наповнені очі ніби говорили: «Заспокойся. Ми зустрілися після довгої розлуки, як добрі приятелі. Нам є про що поговорити, згадати приємні миттєвості нашого життя...». Він поклав свою дужу руку мені на плече, і я підійшов до вікна. Усміхнувся до нього. Не знаю, як я виглядав у цю мить, але мені здалося, що немає на землі теплішого і затишнішого місця, ніж тут, у Митрополичих палатах...

...Весь цей час ми простояли біля вікна. Здавалося, митрополит спеціально вибрав місце, щоб показати,

як сприймається буденне життя крізь віконниці церкви. – Йосиф стріпав з черевиків сніг, що наліпився за час ходи, і продовжив словами митрополита: «Нам, любий друже, передусім треба думати про святу церкву. Ніхто інший, крім нас, цього не зробить. Працювати треба віддано, у покорі й послуху для святої церкви. І не чекати подяки. Доречно запитати вас про плани після закінчення студій?» Я, правду кажучи, не сподівався на таке запитання, але швидко зорієнтувався і відповів: «Хотів би продовжити студії у Варшавському університеті на теології. Та й не полишає мене думка піти на парафію».

– І те, і те добре, – підтримав митрополит, – але вже пора визначитися. Порадьтеся зі своїм сумлінням.

...На прощання я подякував йому за ласку, батьківську опіку і пораду. Митрополит перехрестив мене і тихо промовив: «Нехай Господь оберігає вас від непотрібних думок!»¹¹.

Звернувся до постаті митрополита Андрея Шептицького також відомий український письменник Сергій Жадан. Хоча написане ним лібрето опери присвячено Василю Вишиваному, однак автор наводить цікавий діалог двох визначних особистостей на залізничному вокзалі в Західній Україні:

«Тяжкохворий Вишиваний намагається вибратися до Відня.

На платформі опускається туман. У тумані чути гудки паротягів. До Вишиваного виходить священник. Вишиваний упізнає в ньому Шептицького.

Шептицький:

Це ви, полковнику? Що ви тут робите?

Вишиваний:

Намагаюся вибратися додому. Мою війну скінчено, отче.

Шептицький:

Це ви так думаєте, полковнику.

Не ви починали цю війну, не вам її завершувати.

Вишиваний:

Для мене справді все скінчилося.

Я більше не можу їм усім допомогти.

Шептицький:

Війну ще не завершено, полковнику. Вона ще довго триватиме. Хто знає, як озвуться ваші слова.

Вишиваний:

Отче, я не хочу відмовлятися від того, чим жив увесь цей час. Я не хочу вірити, що нам нічого не вдалося зробити. Як мені жити з голосами тих, хто мені вірив? Якою мовою нам всім говорити зі смертю?

(Закінчення на 15 с.)

⁹ Івченко В. Два пасинки митрополита. Брустури: Дискурс, 2024. С. 587–588.

¹⁰ ТОП-5 книг про митрополита Андрея Шептицького. URL: <https://discursus.com.ua/articles/top-5-knyh-pro-mytropolitya-andreia-sheptytskoho> (дата звернення: 10. 06. 2024).

¹¹ Рибчинський Олег. Чорні морелі. Львів: Видавництво «Апріорі», 2024. С. 123–125.

Олег УС

Костянтин Солов'єнко, драматург

З наступним героєм нашої рубрики, Костянтином Солов'єнком, читачі «НГ» уже познайомились, коли на сторінках журналу (№ 360) було надруковане його оповідання «Людина даних», яке 2023 року отримало Диплом спеціальної відзнаки окремих членів журі Всеукраїнського конкурсу малих прозових форм імені Василя Стефаника. Зараз пропонуємо ознайомитись з іншою гранню його творчості – драматургією.

За першою університетською освітою Костянтин Солов'єнко математик. Має Професійний Сертифікат Менеджера Open Business School The Open University Великої Британії. Кандидат економічних наук, доцент. Працював програмістом, підприємцем, директором з маркетингу, деканом економічного факультету, бізнес-тренером, консультантом з менеджменту. П'єси, сценарії та оповідання почав писати 2010 року. Вони друкувалися в журналах і збірках та відмічалися в драматургічних конкурсах EURODRAM (2019), Badenweiler (2016), Open World (2023), Belarus Free Theatre (2011, 2014, 2016), Кіноскрипт (2017, 2019, 2021),

Драма.UA (2011), Тиждень актуальної п'єси (2011), Малих прозових форм імені Стефаника (2023, 2024), Лабораторія МоноЛІТ (2014) та ін. Тематику всіх його творів є сьогоденні та завтрашні суспільні проблеми.

Ознайомитися з п'єсами Костянтина Солов'єнка можна на сайті УкрДрамаХаб (<https://ukrdramahub.org.ua/kostyantyn-soloviyenko>).

Спеціально для журналу «Наш голос» Костянтин Солов'єнко погодився на коротке інтерв'ю.

Олег Ус: Про що Ви пишете? Які основні теми Ваших п'єс?

Костянтин Солов'єнко: Коли починав писати, то про проблеми людей що мене оточували. Про проблеми сьогодення. Потім – про проблеми, які сильно заявлять себе завтра, але відчуються сьогодні. Першою такою була п'єса «Екстреміст» (2011). В час написання запит на екстремізм був у всіх суспільних прошарках України: серед політиків, опозиціонерів, бізнесменів, інтелігенції, пролетарів. Що і показано в п'єсі. Анотація: «Соціолог Ігнат успішно консультує директора заводу. Тема: соціальний порядок. Про консультацію дізнається політик, якого цікавить робота груп, що порушують соціальний порядок. За звичай подібні групи називають екстремістськими. Дівчина Ігната – журналіст Наталя – допомагає йому зрозуміти, що ця консультація може мати погані наслідки і для суспільства, і для Ігната особисто...». Цей напрямок мене захопив і я продовжив роботу в ньому. З'явилися п'єси:

- **Куди йдеш?** (соціальна фантастика), (2011). Роздратований історик літнього віку обурюється неучтвом сучасної молоді. Його друг фізик намагається довести, що історія не така вже й важлива, що набагато важливіше куди йдеш, а не звідки вийшов.

- **Так чи ні** (2012). Потяг метро зупиняється через аварію. П'ятеро пасажирів (студент, юнак націоналіст,

літній сталініст, пані з претензією і молода продавчиня) змушені пішки навпомацки йти до станції... П'єса про націоналізм і проблему вибору.

- **Наліпки** (2012). Підлітки уранці розклеюють в метро наліпки. Редактор газети, щоб збільшити наклад, віддає в друк «жовту» нотатку про текст наклею. Потім дізнається, що це його син розклеює наліпки, в яких пропагується фашизм. Редактор встигає зняти «жовту» нотатку з друку і планує розмову із сином.

- **Місцевий апокаліпсис** (антиутопія), (2013). Жителі й гості Криму постійно щось забувають, через що потрапляють в неприємні ситуації і навіть не дивуються тому, що Крим окупують військові не зрозуміло якої країни... П'єса про розвал України. Дія відбувається в кримському приморському містечку, з якого розвал розпочинається. Якщо дивитися ширше, то п'єса про деградацію суспільства, кризу нинішнього світу, показаного на прикладі українського Криму.

- **І мене чекай... і мене люби** (соціальна фантастика), (2014). Штучний інтелект, позбавлений моралі, вирішив навести лад у світі після української Революції Гідності. Однак на заваді стає кохання... П'єса про те, як Майдан 2013-14 років і наступна війна змінили українців.

- **Гібридний суд** (фарс), (2015). Президент холдингу, який підозрюється в кількох злочинах, пого-

джується на суд в прямому телебаченні з використанням детектора брехні.

- **Абсолютно гармонійний світ** (тихий бойовик), (2017). Скол – колишній солдат, що повернувся з війни на Сході вважає, що тільки військовий переворот здатен врятувати Україну. З ним не згодна волонтерка Аїда, яка будує свою мережу однодумців для еволюційних змін. Скол і Аїда запекло лаються, однак допомагають один одному, можливо, через взаємну симпатію... Основний конфлікт між простим світом (його спрощення, деградація через кримінал або диктатуру) і складним світом (його розвиток, ускладнення).

- **Вибори мера міста, або Вибори президента України** (неп'єса), (2018). Будь-які реальні люди в умовах, наближених до реальних, обирають собі мера або Президента. Результат – непередбачуваний. Найцікавіше починається потім... Дійство можна назвати соціальним експериментом.

- **Війна сценаріїв** (драма на сьогодні), (2021). Соціологиня Галина розуміє механізми впливу на суспільство. І бачить, як ці механізми використовуються в особистих не суспільних інтересах, що вона не схвалює. Галину пробують залучити до розробки приватних сценаріїв розвитку суспільства, однак вона вирішує втілити у життя свій експеримент, пов'язаний з коронавірусом... До речі, в Китаї знову якийсь новий вірус почав косити людей... Щойно виникла ідея нової п'єси: основна зброя Третьої світової війни – віруси та антивіруси.

- **Рейдер** (2022). Професійний український рейдер вчить знайомого, якому заборгував, алгоритму захоплення акціонерного товариства будь-якої форми власності.

- **Диво** (2022). Молодий солдат, колишній аспірант, розмірковує: завдяки чому Україна вистояла перед навалюю рашистів у 2022 році.

- **Людина Даних** (соціальна фантастика), (2023). Користуючись штучним інтелектом український молодий солдат допомагає розробити переможну стратегію у війні з рашистами... В п'єсі йдеться про появу нового типу людини Homo Data (Людина Даних) на відміну від Homo Sapiens (Людина Розумна).

- **Любимий і люблячий мене парк** (фантастична моноп'єса зі вставками), (2023). Де знайти прихисток від війни, від байдужого та жорстокого соціуму? Генетик Марина шукає свій варіант відповіді, об'єднуючи гени рослини й людини. Пошук шляхів для виживання триває.

- **Море – вічно мінливе, вічно спокійне** (антиутопія), (2024). 2044 рік. Пенсіонер ніяк не може зми-

ритись з тим, що його батько – вчений – виїхав після війни з України до Іспанії.

- **Що далі?** (2024). Аспірантці важко займатись соціальним прогнозуванням, бо з голови не йде її коханий, який давно не телефонує з фронту і в якого свій погляд на прогнозування.

- **Продавець війни** (соціальна фантастика), (2024). Один джентльмен пропонує іншому розв'язок його проблем в бізнесі політичним шляхом, який може включати в себе війну будь-якого масштабу... П'єса публікується у продовженні.

О.У.: А про побутові, не суспільні, особисті проблеми людей Ви все-таки пишете? Які теми цих п'єс?

К.С.: Так. Вкажу на деякі:

- **Не забувайте свої речі** (український етюд), (2010). Жінка біля сорока років, повернувшись у рідне невелике містечко, яке покинула в юності, зустрічає настирного однокласника, що продовжує залицятися до неї. Від нього дізнається про нелегку долю однолітка, в якого була закохана в школі і якого вона раптом зустрічає.

- **Чорний хліб з молоком** (український етюд), (2010). Дід з онуком школярем сперечаються про майбутнє онука.

- **З гірчинкою** (2010). Огрядний молодий перекладач, що перебивається тимчасовими заробітками, отримує як чудовий кухар пропозицію відкрити на паях ресторан. Проте йому не хочеться зв'язуватися з криміналом.

- **Голодна любов** (2010). Молода жінка і чоловік незадоволені своїм сімейним життям тільки познайомившись випадково опиняються без їжі в легкому одязі на безлюдному острові.

- **Що Вам до впадоби?** (оптимістична драма), (2011). Студент-медик погоджується йти працювати до шахрая фармацевта, щоб винайняти квартиру коханій дівчині, яку виселили з гуртожитку... В п'єсі декілька тем: смерть (дія відбувається в лікарні), любов, проблеми літніх, проблеми молодих, неможливість чесно заробити на життя в Україні, СНІД.

- **Я так Бернса люблю** (2011). Дівчина біолог з копійчаною зарплатою погоджується перевозити для багатіїв рідкісних тварин із-за кордону, навіть не здогадуючись, що її використовує кримінал.

- **Я не поїду нікуди** (2012). Четверо чоловіків закохані в одну красуню. Це – бізнесмен, юний програміст, його батько поліціант і його викладач. Допомагаючи красуні і конфліктуючи між собою всі чоловіки врешті-решт залишають її одною.

(Продовження на 10 с.)

Костянтин Солов'єнко, драматург

(Продовження з 9 с.)

• **Ти біжиш від щастя** (трагікомедія), (2013). Дві жінки за 40 (вік – умовний), які дуже по-різному розуміють, що таке кохання і в чому щастя жінки, випадково зустрічаються у будинку відпочинку. Одна хоче пізнати світ, інша – кохання. Вони сперечаються, лаються та... інколи допомагають одна одній. Між ними з'являється чоловік...

• **Тато, мій тато** (соціальна містика), (2013). Сільська дівчина, користуючись порадами померлих батька та бабусі, хоче повернути молоко своїй корові, яке пропало внаслідок чаклунства... П'єса про сучасну українську відьму та про конфлікт поколінь.

О.У.: Чи вплинув на Вас, як на драматурга, початок російсько-української війни у 2014 році? Коли «так», то як саме?

К.С.: Тільки зараз звернув увагу, що з 2014 року я пишу лише на глобальні не локальні соціально значущі теми.

О.У.: Якби Вам хтось подарував театр і практично будь-які гроші на постановки. Які п'єси там гралися б?

К.С.: В першу чергу, якісь мої, що не втратили актуальності. Потім – сучасна українська і світова драматургія. Класика не ставилася б. Щойно промайнула думка: маючи гроші, я б, швидше, вклав їх не у театр, а в зйомку художніх фільмів. Короткометражних і повнометражних.

О.У.: Ви були б сценаристом у цих проєктах?

К.С.: Не тільки. Ще режисером, продюсером (у мене є управлінська, маркетингова та фінансова освіти), можливо, актором.

О.У.: Робота режисера – не проста. Ви впевнені, що справилися б з нею?

К.С.: Не проста. І «так», справився б. У 2019 році як режисер я поставив у театрі свій фарс «Гібридний суд». До речі, не маючи ні копійки грошей. А в 2021 році був режисером та сценаристом серії «Куди йдеш?» серіалу «За вікном». Важливо, що через коронавірус я працював з акторами дистанційно, через

скайп. Причому, з одним із них я очно взагалі ніколи не зустрічався. Результатом роботи я був задоволений. Крім того, я ще мав кілька невеликих проєктів, у яких був продюсером та режисером або сценаристом.

О.У.: Що для Вас театр?

К.С.: Вид щастя. Якого у мене майже немає. Не поставлена п'єса це – напівфабрикат, обрубок. П'єси майже ніхто не читає, бо це не література, а лише інструкція для режисера. Ми ж не будемо вважати інструкцію для праски літературою. Правда?

Коли я тільки починав писати п'єси, то мене цікавило, чи може драматургія передавати складні думки? Бо прості – може (красти – погано, бути вірним другом – добре і под.) Польський режисер Себастьян Маєвський мені так відповів на це питання: «Може. Тільки простими засобами». Складні думки – простими засобами. Я не впевнений в цьому. З якогось часу не люблю порівняння й алегорії, які ніби-то спрощують розуміння світу. А насправді можуть спотворювати його, маніпулювати слухачем.

З іншого боку, театр і драматургія будуються на емоціях. А емоційно можна розповісти будь-що про будь-кого. І виправдати будь-що про будь-кого. ...Театр – це про емоції, а не про думки. Катарсис – вінець вдалої постановки – також емоція. Можливо тому мій інтерес до театру поступово згасає.

О.У.: Ви пишете не лише п'єси та сценарії, а й оповідання. Діапазон художніх засобів у прозі набагато ширший ніж у скупій драматургії. Чи є у Вас спокуса написати роман чи повість?

К.С.: У мене є роман «Приватне життя солдатів бізнесу». До речі, повнометражний сценарій «Марія, Анна і Паливода» по цьому роману увійшов до шорт-листа конкурсу «Кіноскрипт V» (2019). Також маю соціально-фантастичну повість «Якщо поруч немає пророків, то Бог – я». Можливо, колись їх опублікую.

У продовженні подаємо п'єсу «Продавець війни» (2024).

Костянтин СОЛОВ'ЄНКО

ПРОДАВЕЦЬ ВІЙНИ

(соціальна фантастика)

ДІЙОВІ ОСОБИ

Джі – продавець

Коро – покупець

ДІЯ ПЕРША

Джі терпляче чекає на Коро, потягуючи смузі. Зал з прозорою стелею на все небо дозволяє милуватися гірським краєвидом. В залі знаходяться два крісла – одне проти одного і журнальний столик між ними. Стрімко заходить Коро. Худорлява статура і пронизливий погляд натякають снобу Джі на коротку та енергійну розмову.

Коро. Пане Джі, мене зацікавили деякі послуги вашої компанії.

Джі. Тому я тут, пане Коро.

Коро жестом пропонує сісти. Вони сідають в крісла один проти одного і Коро дістає з внутрішньої кишені прайс-лист.

Коро. Передусім Залізний купол над резиденцією. Я чув, що в Ізраїля його ефективність дев'яносто відсотків.

Джі. Як ви помітили, у нас – сто.

Коро. За рахунок чого?

Джі. Нові технології. На нас працюють кращі науковці планети.

Коро. Ще уточнення: в яких одиницях вказані ціни у прайсі: в мільйонах доларів чи євро?

Джі. На ваш розсуд.

На обличчі Коро промайнула тінь здивування. «Скупердяй», – подумав Джі.

Коро. Гаразд. Скажімо, абзац «війна». Розпочати – двісті, завершити дорожче – п'ятсот. Чому?

Джі. З досвіду. Вогонь гасити важче, аніж роздмухувати.

Коро. Чому ж тоді на те, щоб розпочати війну потрібно дев'ять місяців, а на її завершення – лише сім?

Джі. Дев'ять – гарантований строк. Може бути і швидше при потребі. Або довше. Наприклад, якщо замовник хоче повнішого залучення електорату

у війну, то може знадобитися три-п'ять років. А до етапу «завершення» залучаються інші країни, які вже вирішили свої проблеми і бажають зменшити ризики неконтрольованого розвитку подій. Отримав чого хотів, швиденько вистрибнув – і потяг заганяєш у глухий кут.

Коро. Нехай. Тепер, початок війни – це ж не одномоментний акт?

Джі. Абсолютно. Йому передуює аналіз поля сил: хто «за», хто «проти», хто «нейтральний». Потім робота з основними акторами, які «за»: їм обіцяють ласі шматки.

Коро. Обіцяють і дають. Це впливає на ціну?

Джі здивувався наївності клієнта.

Джі. На ціну не впливає. Обіцяти – неодмінно. Завжди. Давати – коли як. Після того – робота з найсильнішими акторами, які «проти».

Коро. В прайсі ця робота не вказана.

Джі. Всі деталі в загальній пропозиції не пропишеш. Методи для противників стандартні: шантаж, підкуп, фізичне усунення.

Коро. Вбивство?

Джі. Не обов'язково. За потреби. Крім того, наша фірма має ексклюзивні підходи. Докладний план завжди узгоджується з клієнтом. «Нейтральних» стараємося перетягнути до «прихильників». Знову ж, це надто дрібні елементи. Однак, підкреслюю, без їх узгодження – ми не стартуємо. Тобто, клієнт завжди тримає руку на пульсі.

Коро. Я так розумію, що у вашому інструментарії є військові об'єднання. Наскільки потужні?

Джі. Наша компанія надає перевагу політичним методам роботи. Не тільки гроші люблять тишу. Люди – дурні, навіщо стріляти, якщо можна купити політика, який поведе їх в потрібному нам напрямку. Як не купити, то створити. Це – довше, але дешевше. Проте, в нашому арсеналі є близько ста приватних армій по всій планеті.

Коро. Яка їх потужність?

Джі. Практично, будь-яка. Найманців, готових за гроші штурмувати будь-що – сотні тисяч. Можна сказати – мільйони.

Коро. Наскільки я розумію, при військовому втручанні зміни відбуваються швидко.

Джі. Так. Набагато швидше. Однак, робота з наслідками війни може бути дуже довгою. Було кілька випадків, коли війни призводили до протилежних результатів. Війна – сильний інструмент, проте непередбачуваний післясмак змушує застосовувати його обережно і в мінімально необхідному масштабі.

(Продовження на 12 с.)

ПРОДАВЕЦЬ ВІЙНИ

(Продовження з 11 с.)

Коро. Гарзд. Якщо мені потрібно буде військовим шляхом вирішити кілька питань в Україні. Ви візьметься?

Джі. В Україні – ні. Це безглуздо. В рази дешевше й ефективніше купити владу. І скористатись перевагами демократії: як я вже казав, більшість людей – дурні або продажні.

Коро. А як вам такий варіант: коротка війна, швидкі зміни. А потім політики енергійно цементують результати?

Джі. Погано. Під час війни демократія не працює. Не знаю чи чули ви про суверенний індивідуалізм українців? Наша армія може зайти на танках, але її будуть знищувати суверени всіма доступними способами. Українці вигадливі. І коротка війна може тривати в рази довше. Знову ж – з непередбачуваним результатом. Тому я раджу купувати владу.

Коро. Яка ймовірність успіху обох варіантів?

Джі. З війною: сорок-шістдесят, з купівлею влади: вісімдесят-дев'яносто відсотків.

Коро. Чому не дев'яносто п'ять-сто?

Джі. Це ж не Залізний купол, грубо кажучи – залізняка з дротами. Це люди. Ми вивчали Україну, бо нею цікавляться. І можу ексклюзивно повідомити: наша гарантія – дев'яносто п'ять відсотків.

Коро. Багато хто цікавиться?

Джі. На жаль, про це сказати не можу.

Коро. Чи працюєте ви з конкуруючими замовниками?

Джі. Ні. Корпоративна етика забороняє. Якщо ваш конкурент підпише контракт з нами першим, то ми вам відмовимо.

Коро. З поясненням причини?

Джі. Без пояснень.

Коро. Перекупити замовлення можливо? Збільшивши тариф.

Джі. Вибачте, ні. Нікому не потрібні зайві клопоти. Ми дбаємо про свою репутацію.

Коро все ж вирішив не ховати туза в рукаві.

Коро. Мої люди можуть бути залучені в можливу операцію?

Джі. Так. Хоча це небажано, бо перед роботою нам потрібно буде переконатися в їх компетентності, а це може зайняти багато часу.

Коро. Звичайно.

Джі. І вони на час операції мають повністю підкорятися не вам, а нашому співробітнику. З урахуванням того, що всі свої кроки ми будемо узгоджувати з вами, це виглядає розумним, погодьтесь.

Коро. Згоден.

Ще кілька хвилин співрозмовники обговорюють менш значущі для обох нюанси прайсу. Після чого, потиснувши руки, розходяться.

ДІЯ ДРУГА

Джі прямує до свого гелікоптера.

А Коро усамітнюється в кабінеті. Перед ним на столі лежить чистий білий аркуш. Хазяїн маркером розділяє його на дві колонки. Зліва пише «Джі», справа «Генерал». В кожній колонці синім маркером пише «+», а червоним «-». Коро поступово заповнює аркуш. Невдовзі з'являються листки із заголовками «Оточення» та «Ризики». На листку «Оточення» – позначаються пункти «Генерал 2» і «Генерал 3». Біля кожного з Генералів – свої плюси і мінуси. Коро працює, доповнюючи свої записи та інколи переглядаючи відео кількох моментів розмови з гостем. Потім розставляє на акуратно розкладених по всьому столу листках – зелені знаки оклику та знаки питання. В останнє дивиться на свою роботу.

Коро. Треба подумати.

ДІЯ ТРЕТЯ

Гвинти гелікоптера працюють майже безшумно. Джі дивиться в ілюмінатор гелікоптера.

Джі (думає). Звичайно, супутникове відео та текст розмови з аналізом експертів я отримаю щойно зайду в офіс. Поки є час подумати над своїми відчуттями... Коро – скупий, нахабний, ревнивий, в політиці – новачок. І цього – досить. Словом – «наш клієнт»... Якщо ж він відмовиться від наших послуг, то, значить, буде воювати своїми силами. Та це все одно грає на нас. Шеф чомусь вважає, що місія України – підготувати світ до великої війни. Виходом з якої стане чіпування населення планети і – тотальний контроль. Щоб закінчити війну – треба буде вставити чіп у сраку чи кудись там. Благородна мета! Всі погодяться. А без війни – не погодяться на обмеження свободи. Діалектика понтів. Маячня якась. Шеф же не продає, вільного часу – до біса. Треба ж чимось маятись... Автономна війна Коро тільки збільшить хаос. Зате вся відповідальність, ризики та інша супутня халепа – дістануться йому, а не нам. Хай сам вигрібає своє лайно і переводить долари у євро: бухгалтер, бляха.

Джо випив грамів сто, закусив і, зручно влаштувавшись, заснув.

Кінець.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛІТЕРАТУРА ПІД ЧАС ВІЙНИ (VI) «ХВОРОБА & ВІЙНА»

«Сьогодні я бачив кінокартинку про дітей з розбитими головами & з поламаними пальчиками, дівчат, яких волокли, за блискуче волосся & непорушно жандарми із прозорими щитами...»

Радугу ВАНКУ

Це безумство, що я написав вище – але вірю, що всі ми відчували, як завдяки літературі наші мертві торкаються нашої душі, пестять наше серце. Література, яка не робить цього, не є літературою.

(Велика ганьба, що я пишу після того, як Путін почав війну з Україною. Стільки смерті – а я заблокований у літературі.)

Минулого року (2024) у видавництві POLIROM, появився журнал румунського відомого письменника, заступника голови румунського ПЕН, професора Сібіуського університету ім. Лучіяна Благі, Радугу Ванку, під назвою «Хвороба & Війна. Журнал 2020-2024».

«Під час війни роль письменника як громадянського діяча є важливою. Письменник повинен не лише дбати про свою літературу під час війни, але й діяти етично та гуманно, коли світ сповнений конвульсій та метушні...», – підкреслила Руксандра Чисеряну – бивша голова румунського ПЕН, в одній зі своїх промов, а Радугу Ванку пише в пердмові до антології «Воєнна фотографія», яку назвав «Аргумент»: «Існують моменти в історії, коли боротьба за волю та за свободу слова перетворюється просто на боротьбу. Це саме трапляється поряд з Румунією, в Україні, де вся нація бореться за своє існування...»

Румунські письменники не є пасивними глядачами того, що трапляється в сусідній Україні, вони протестують, висловлюють своє обурення у поезії, статтях та прозових творах. Саме таким твором є журнал Радугу Ванку. Далі подаємо декілька уривків із цього журналу:

23 лютого.

І все ж таки, саме тому, що існує смерть (а тим паче смерть дорогих нам людей – єдина смерть, якої боїмось насправді), література не є легковажністю. Література не воскресає померлих наших – але вона робить смерть неіснуючою.

2 березня.

Сьогодні українці налічують 2000 осіб вбитими від початку війни, а також приблизно 6000 російських солдатів. Втрати російської армії є величезними – тому що російська армія виявилась невідповідною технологічно, морально і фізично, складена з підлітків 18-19-ти років, яких обдурили, що беруть для підготовки в Росії, а після побитих відправили на фронт. Серце рветься від жалю, так само як і за жертвами з-поміж українців – тому, що і вони (як і всі ми) є в'язнями божевільня того самого диктатора. Наприклад, два з них, зіставшись без бензину, пішли до першого посту поліції, просити бензину. Певна річ, були заарештовані.

(Продовження на 14 с.)

ЛІТЕРАТУРА ПІД ЧАС ВІЙНИ (VI) «ХВОРОБА & ВІЙНА»

(Продовження з 13 с.)

Після того, як українці заарештували сотні таких підлітків, заснували спеціальний телефонний зв'язок та сайт, щоб затримані могли розмовляти зі своїми родичами, або щоб бодай про них дізналися. Я прочитав декілька таких розмов – вони тривожать до сліз. Затримані розказують, як російські офіцери розстрілюють власних поранених солдатів і як жодній сім'ї не повідомляють нічого про їхніх мертвих синів.

Армія Путіна, це інституціоналізована брехня, як був і весь комунізм, за думкою Колаковського: режим брехні, який став інституцією, системою. Корумпована фіктивність, яка приносить смерть у реальність, що не може захиститися від неї.

(Завжди реальність була беззахисною перед фіктивністю. Тому фіктивності, які намагаються стати злочинними, є дуже небезпечними, як наприклад, тоталітаризми, і не тільки.)

Я думав, що можу писати будь-де, будь-як, будь-коли. Я писав у перші тижні пандемії, коли всі говорили, що не можуть писати. Але ця війна нагадала мені, що і я маю обмеження: я не міг писати нічого протягом цілого тижня. В моїй голові не могла народитись жодна думка, в моєму серці не знаходилось ані трішки поезії.

Але якщо не було б так, я відчувся б страшенно винуватим. Існує час коли поезія може отруїти серце.

Теж 2 березня, вночі.

Не можу заснути, як попередніми ночами. Листаю, наче в якійсь лихоманці мозку, міжнародну пресу, читаю все про війну. Читаю декларації Зеленського та його інтерв'ю. *I'm not iconic – Ukraine is iconic*. Це (щонайменше) третій меморабельний вислів Зеленського за ці дні. Разом із висловами «Мені потрібні боеприпаси, а не таксі», коли американці запропонували вивезти його з України (я б переклав *a ride*), та «правда – наша зброя».

Я знаю, що я ідеаліст – але я впевнений, що окрім боеприпасів війни виграють ще й такими словами. Я не бачу нічого зі слів Путіна, щоб могло б надихнути його солдатів. Україна, яка тільки й чекає на денацифікацію, тепер повністю виправдана реакцією з поля бою. Думаю, що стає чимраз ясніше для росіян,

що не Горбачов, а Путін стане справжнім гробарем Росії. Не тільки імперіалістичної чи радянської – а просто Росії.

«Правда – наша зброя». Насправді так є. А імперії інституційної брехні ніколи не вистоявали перед правдою.

Сночі я мав зустріч онлайн зі студентами Яського факультету філології та професоркою Лореданою Кузміч. Ми розмовляли про шкільну літературу і про те, як сприймають її учні. Професорка розповіла, як під час однієї зі шкільних інспекцій – був урок про твір Йона Маріна Сореску, – один з учнів запитав:

– А кит, який прожер Йону був подібний до Росії? Так. І ми вийдемо на світло.

3 березня.

Те, як російська армія ставиться навіть до власних солдатів, є жахливим. Служба безпеки України оприлюднила відеозапис з російським полоненим, який говорив про свавілля, яке відбувається в його армії – офіцери вбивають власних поранених солдатів, залишаючи їх на полі бою, не зареєстровують тих, які *killed in action*, і не повідомляють їхні сім'ї. Наприкінці запису солдат починає плакати і благає свою матір, щоб звернулася до Союзу російських матерів, з надією на обмін полонених, в ту мить я згадав слова Е. М. Форстера, який сказав, що якби матері всього світу могли б зустрітись, у світі не було б війни.

Kyiv Independent: російські війська в Криму деморалізовані й відмовляються воювати.

Сумна радість сьогодні – появилось березневе число американського журналу *Plume* (один з найпрестижніших сучасних поетичних журналів), в якому появилися 6 моїх поем. Головний редактор Данні Лаулесс, пише, що відколи появилвся журнал, це вдруге чи втретє опубліковано стільки поем одного автора, зазвичай публікують одну, найбільше дві поеми.

Врешті мені соромно, що на одну мить я зрадів цьому. Повертаюсь у світ в якому всі ми полонені у божевіллі того ж самого диктатора.

4 березня.

Росія вбиває мирне населення. Те, що відбувається на наших очах, є військовим злочином і різаниною.

Остаточна ганьба російської армії Путіна. Вони будуть відповідати за це. Маю на увазі юридичні засудження. Це вже *a point of no return*: загинуло забагато цивільного населення, щоб існувала якась форма для реабілітації Путіна та його системи.

Це Чаушеску з атомною зброєю. Це Гітлер з тисячами ракет. Війна в Україні – це жорстокий крах ілюзії стабільного миру. Мир, який тривав 77 років у цій частині світу і давав нам надію, що низка договорів, які убезпечили цю частину світу після Другої світової війни, є стабільною і діятиме в довгостроковій перспективі. Надія зруйнувалася з жахливою швидкістю, показавши нам, наскільки крихкими є всі ці механізми перед диктатором, який морально застряг в ультранациональних конфліктах минулого століття.

Вся планета якимось чином стала полоненою в голові одного диктатора. Ми всі полонені у мріях божевільного Путіна. Це вже говорилося і про інших диктаторів; пам'ятаю що Володимир Тісминяну писав, що Івасюк сказав про Чаушеску. Ми потрапили в пастку мстивих фантазій диктатора, який хоче вийти з історії зі статусом великого переможця, великого реконструктора, але очевидно, що він руйнує – не тільки Україну, а й Росію – і навіть готовий знищити всю планету заради своєї фантазії.

А Лавров, міністр закордонних справ Путіна, щойно заявив, що Росія розвиватиметься, навіть якщо Європа опустить Залізну завісу. Російське нахабство. Росія вторгається в Україну і в той же час звинувачує Європейський Союз у тому, що він колоніальний і відновлює Залізну Завісу.

Поки режим Путіна не зникне, ніякий договір безпеки неможливий. Не можна повірити підпису політика, який бреше так обурливо й отруйно.

Інше, російська економіка обвалилася за чотири дні під санкціями Заходу. Великі компанії починають вимагати припинення війни. Олігархи теж починають вимагати те саме все більше й більше. Армія просувається повільніше й хаотичніше. Україна, Молдова та Грузія підписали заявки на вступ до Європейського Союзу, який вперше виступає як єдина наддержава. Генеральна Асамблея ООН засуджує російське вторгнення величезною більшістю (лише 4 країни включно з Росією не підтримують резолюцію). Протести в Росії нарастають настільки, що потрібно разом арештовувати дітей і тих, хто пережив блокаду Ленінграда.

Великий, великий стратег.

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

(Продовження з 7 с.)

Шептицький:

Річ у тім, полковнику, що іноді ми знаємо наперед відповіді на питання, які нам ще не поставили. Не слід боятися того, що тебе запитає смерть. Смерть не буде питати зайвого. Не вважайте програною свою боротьбу. Ваші прапори ще обов'язково підхоплять. Хоча ви так і не стали королем України.

Вишиваний:

Так не став.

Шептицький:

Не стали. Але це й не головне. Головне – що ви не відмовилися від голосів, які вас кликали. Слухайте їх і надалі»¹².

Василь Вишиваний і митрополит Андрей Шептицький добре знали один одного й активно листувалися. Напочатку вересня 1917 р. саме Вишиваний прибув до Львова з дорученням привітати митрополита від імені імператора Карла¹³. На жаль В. Габсбург (Василь Вишиваний) «поповнив собою той довгий список зни-

щення українських патріотів, який складали вороги української незалежності й свободи, починаючи від викраденого петровськими людоловами Андрія Войнаровського й закінчуючи С. Петлюрою, Є. Коновальцем, Р. Шухевичем, С. Бандерою, яких підступно вбили більшовицькі агенти»¹⁴.

Митрополит Андрей Шептицький був добре обізнаний з літературним процесом, знав особисто багатьох провідних письменників свого часу. Він не тільки читав їх твори, але й намагався допомогти морально і матеріально в скрутний для них час. Кир Андрей багато зробив для того, щоб зберегти особисті архіви ряду письменників для наступних поколінь. Представники «красного письменства» йому були вдячні за турботу, присвячуючи Великому митрополиту поетичні й прозові твори. Приємно, що зацікавлення постаттю Андрея Шептицького не зникає по цей час. Постійно з'являються все нові й нові твори про цю непересічну людину, яка так багато зробила для рідної Церкви й українського народу.

¹² Вишиваний. Король України. Чернівці: Меридіан Черновіц, 2020. С. 100–102.

¹³ Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот з династії Габсбургів / 3-тє видання, доповнене. Київ: Темпора, 2022. 568 с.

¹⁴ Там само. С.147–148.

Володимир АНТОФІЙЧУК

«ЧАС СЕБЕ НАЗДОЖЕНЕ»: метафізичний вимір поезії Віри Китайгородської

Віра Китайгородська – визначна українська поетеса, творчість якої перейнята глибокою символічністю, міфопоетичністю та тонким поєднанням традиційних і модерних поетичних форм. У її віршах виявляється складний метафоричний світ, що включає релігійні, історичні та екзистенційні мотиви. Водночас її поезія сприймається як своєрідний складник українського національного наративу, оскільки розкриває культурні архетипи та спільні міфологічні уявлення, що формувалися упродовж багатьох століть.

Поезія Віри Китайгородської приваблює передовсім щедрою різноманітністю символів, вкоріненими в національній фольклорній та релігійній традиції. Приміром, вірш «Грудень» сповнений символіки та метафор, які передають не тільки зимовий пейзаж, а й глибокий філософський зміст, що стосується циклічності життя, взаємозв'язку природи та духовного начала. Вірш має глибокий філософський зміст. У ньому грудень постає не просто як холодний зимовий місяць, а як момент тиші, молитви й очікування: природа притихла у сповільненому життєвому ритмі, щоби вибухнути весняним буйнням. Фінальний рядок «Грудня» – «А туман? – то так дихає Бог» – сприймається як потужна смислова метафора божественної присутності у світі, як подих життя, що огортає все довкола.

Поезія «Ноктюрн» утілює мотиви ночі та пам'яті, однак підкреслює ще більшу напругу між реальністю та містичним виміром. Простір села зображено як застиглу миттєвість, яка перебуває між минулим і майбутнім. Використання повторюваних мотивів холоду, темряви, місячного світла дозволяє авторці створювати ефект містичної нерухомості, в якій відчувається невидима присутність вічності.

У вірші «До неї» поезія постає як трансцендентне явище, що наближає ліричного героя до Бога. Згадка про Дністер і Сірет вписує текст у географічну карту української духовності. Образ нічного соняха створює піднесений ліричний настрій, а символи небесного світла й космічного руху підкреслюють містичну природу поетичного натхнення.

«Криворівня» – ще один важливий твір, у якому простір сакрального переплітається з історичними реаліями. Міст як символ зв'язку між світом живих і мертвих нагадує мотиви античної міфології про Лету – річку забуття. Водночас поезія містить алюзії на християнські мотиви (розп'яття, Тріє царі), що свідчить про складну релігійно-філософську концепцію авторки, в якій відбивається напружений процес духовного очищення та здобуття істини.

Вірш «Ользі Ровецькій» використовує народну сим-

воліку, зокрема писанкарські мотиви, які пов'язані з ідеєю вічного життя і відродження. Коловоротний ритм буття, відчуття неперервності роду та духовного спадку – це ключові теми поезії. Окрім того, образне наповнення з використанням традиційних українських символів – птахів, дерев, стихійних явищ – формують розгалужену метафоричну систему твору.

Тексти Віри Китайгородської відзначаються особливою концепцією часу – він не є лінійним, а розгортається у символічному вимірі. Рядок із «Криворівні» – «Час себе наздожене» – засвідчує циклічність буття, відчуття часу як постійного повернення. Цей мотив набуває глибокого

смислового значення завдяки розширенню образів природного руху та змін. Поетеса часто звертається до категорії вічності, поєднуючи уявлення про природний плин часу з релігійними й філософськими пошуками.

Віра Китайгородська послуговується надзвичайно вишуканою мовою, насиченою архаїзмами, діалектизмами та неологізмами. Її вірші заглиблені у фольклорні та біблійні алюзії, що додає текстам універсального значення і звучання.

Творчість Віри Китайгородської – унікальне явище в українській літературі, що поєднує фольклорні, міфологічні, релігійні та модерністські тенденції. Її поезія, звернена до найважливіших тем людського буття та духовного пошуку, становить оригінальну частину широкого культурного діалогу між національною та світовою літературною традицією.

Поезії Віри Китайгородської, запропоновані увазі читачів «Нашого голосу», публікуються вперше.

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА

ГРУДЕНЬ

Чорнокрила рілля, чорнориза,
Потинькована снігом навскіс.
Туману сіротканаверига
Осідає на праведний ліс.

В ньому— храм. Ще палають свічада
Призатихлого терну й ліщин,
І стримить доокруж, мов ограда,
Перехресне сплетіння ожин.

Є і півчі — закутані іви,
І диякон—розчублений клен,
І глоїни— заручені діви,
І вільшаник— старий ігумен.

Тут снує нескінченне моління
І довкруг шелестить Часослов.
Набухає у надрах насіння
І гряде догори стрімголов.

Чорнокрила рілля. Чорна грудя.
Лиш під обрій прилип білий мох
І вечірню відспівує грудень.
А туман? — то так дихає Бог.

ДО НЕЇ

Поезіє, моя відваго,
на всесвіт — мед, а сіль на двох.
Се ти те незбагненне благо,
яке мені вістує Бог.

Яким він милує в недугу,
Яким змиває з тіла тлін
І серця стишує напругу,
Коли воно гуде, як дзвін.

Поезіє, до мами нитка,
Мій пташе, крилами впівсвіт,
Нічного соняха позлітка
На шибці—інієвий цвіт,

Дністра могого сизий плюскіт,
На синє вицвілий Сірет,
І мжички схлип, і льоду хрускіт
Між сонця й місяця планет.

Поезіє, загубла мріє,
Душі перепнута струно,
Влітай, коли зазеленіє
У незачинене вікно.

За готарем, на готарі,
За голубою гранню

Ходили часу чотові
У білому убранню.

Ходили, сіяли з решіт,
То борошна, то солі
І несміливий перший лід
Вкривав дерева голі.

По-во, поволі йдуть волхви.
Волхвів багато нині.
На півверстви, на три верстви
Бредуть по полонині.

І їм траплялися вовки,
Відьми і чорні сови
І ще незмерзлі світляки,
І вівці, і корови.

Зусібіч голосом людським
Питають: де та стаїна,
Де ясла ті за стогом тим,
Де та дорога крайня?

Де та зірниця поміж хмар,
Де ті воли окаті?
Де той Пілат, де той шандар,
Де іроди прокляті?

Бо ж треба миле те Дитя,
Що в яслах поміж рути,
Не забуттям, а здобуттям
В пелени загорнути.

І винести з усіх облог
Поміж огню і диму
На той готар, на той чертог
У рідну Україну.

Хай так її обійме син,
Неначе Матір Божу.
І сотників вселенський клин
Закличе на сторожу.

КРИВОРІВНЯ

Криво-рівно, рівно-криво,
Вгору-вниз, і знизу вкис.
Є таке на світі диво:
Міст над Летою наскрізь.

З цього боку—Тріє царі
І трембіти різдвяні.
А по той бік— чорні хмари
І розп'яття на стіні.

Зверху мостом ходять люди,
Знизу мосту йдуть мерці
Із коралями на грудях,
Із жердиною в руці.

Між камінням рибка блисне,
Сонце невід розіпне.
Криво-рівно тут навмисно
Час себе наздожене.

На підгірку, у піддашші,
Водохрещенські хрести.
Там роки його найкращі
Відмирати й знов цвісти.

Умочати крила в руту,
Наливати в обрій віск
І збиратися у Кути
Через хрускіт, через тріск...

Відбувати і вернути
На ограду, в аркані.
У цимбали б'ють цукоти,
Може, вівать цей мені?

ОЛЬЗІ РОВЕЦЬКІЙ

Щось там ворухиться,
хтось там живий
Слухає звідти, із темного льоху.
Стукає дзьобиком: «Лиш не розбий,
Ось вже наклюнулось збоку потроху».

Так писачок починає відлік
Так вигинає себе безконечник,
Барви живої нестримний потік—
Сущого і невмирущого речник.

Поле —на чорне, скумпія зірок
І теракота із Божої глини.
Січений навхрест тугий баюрок
На від колиски і до домовини

Смерті не буде, її тут нема,
Душі сідають у жовті зарінки
На видноколі, у колі, між нас
Біля цієї величної жінки,

Що починає будити прихід,
Темін змагає вогнем, що не в'яне
Скреснув і цвяхнув над Летою лід.
Скрес над самим
Ромоданом-Йорданом.

Коло житейське. Нестрачений рід.
Гени заскоблені в символи вічні.
Другий чи третій чи сьомий прихід,—
Родяться знаки-спонуки закличні:

Час воскресити у кожному раю,
Час повертати своє невідплатне.
Щось вже ворухиться там, на краю
Біле, як світ і як Бог благодатне.

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з № 367)

НА ЧОЛІ «ПРОСВІТИ» І «УЧИТЕЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ»

Відродження й розбудова незалежної Української держави супроводжувалося зняттям «табу» із цілого ряду проблем нашої історії. І швидко з'ясувалося, що існує чимало «білих плям», які необхідно заповнити. До них слід зарахувати, зокрема, діяльність товариства «Просвіта» на Закарпатті. Одним із перших, хто у своїх виступах і статтях намагався висвітлити історію виникнення і діяльності цього товариства, був один з його головних засновників Августин Волошин. 17 жовтня 1937 р. на черговому з'їзді «Просвіти» в Ужгороді А. Волошин говорив, що «за перше наше завдання уважали ми оснувати товариство, яке би... розширяло культуру та національну свідомість нашого народу»¹. На основі конкретних фактів Волошин доводив той значний внесок і роль «Просвіти» в культурно-освітньому житті наших краян. Історична правда вимагає констатувати і той факт, що вже тоді існувала прямо протилежна оцінка діяльності «Просвіти». Наприклад, секретар крайкому КПЧ О. Борканюк писав: «Просвіта» є фашистська організація, через яку українська буржуазія заносить свою фашистську політику до трудящих мас. Під час підготовки до просвітянського з'їзду орган закарпатських комуністів газета «Карпатська правда» застерігала трудящих краю, що в Ужгороді «готовиться з'їзд українських фашистів»².

Багаторічне панування однопартійної системи в СРСР призвело до того, що така оцінка надовго була взята на озброєння радянською історіографією. Заперечуючи позитивну роль «Просвіти», деякі автори свідомо перекопували факти. Один із них твердив, що «не маючи за собою будь-яких обґрунтованих засад... угруповання типу «Просвіти»... часто-густо існували недовго, розпадалися і сходили з політичної арени так само швидко, як і з'являлись». Таке твердження зовсім не відповідає дійсності, бо виникнувши в 1920 р., «Просвіта» активно діяла до березня 1939 р., коли в нашому краї встановився режим гортіївської диктатури. Інший автор доводив, що саме через клерикальну націоналістичну «Просвіту» духовні отці намагалися «підняти» українство, суть якого зводилася до «самостійної соборної України». Складається враження, що без дописування до «Просвіти» слів «клерикальна» чи «націоналістична» взагалі не можна

було обійтися. І як не погодитися з М. Болдижаром, який відверто визнав, що «не допускалися ніякі інші барви, навіть півтони». Все мало зображуватися винятково чорною фарбою.

Як виникла «Просвіта», одним із ініціаторів заснування якої на Закарпатті, як свідчать джерела, був у кінці 1919 р. Августин Волошин? Сам Волошин згодом пригадував, як «нарід, що зібрався на перші загальні збори 29 квітня 1920 р. на 8-му годину рана в кафедральній церкві на Службі Божій, потім рушив до жупанату, де мали відбуватися установчі збори. Але тоді не вдалося їх провести, бо около 20 напоєних людей, які під час Служби Божої заняли перші місця в залі жупанату і коли зачав говорити д-р. Ю. Брацайко, скоро накиннулися на нього наємники, перебивали бесіду, кричали, свистіли, ще й крісла поламали. Комендант військової управи наказав розпустити збори»³.

Друга спроба принесла успіх. 9 травня 1920 р. товариство було засноване. Цього дня на загальних зборах «Просвіти» в Ужгороді було затверджено статут товариства, обрано його правління. Його головою став Юлій Брацайко, заступником голови – Августин Волошин. Сам факт заснування «Просвіти» ще не свідчив про вирішення всіх проблем. Потрібна була посилені і систематична робота. А. Волошин закликав: «Задач маємо много. Нараз много недостатков треба виповнити. Двигнути культуру, вирвати народ із господарського занепаду... підняти національну гордість і свідомість... В народі є сильна наклонність до науки, до освіти. Понесім в кожне село світло народної культури, підпоруйме школи, організуємо читальні, хори, театральні кружки, кооперативи. Все то потребує од нас много праці, повної самопожертви. Вже виходить із шкіл молодіж, повна ідеями й любов'ю до свого народу. Втягаймо її до народної праці, найрозносить своє знання й свою одушевленість во всі кути нашого краю»⁴.

Цікаві думки висловив А. Волошин про те, що повинна являти собою читальня «Просвіти». 30 червня 1922 р. він прочитав реферат на черговому з'їзді товариства на тему: «Яка праця чекає нас для поднесення освіти серед населення?». Волошин просив так поставити роботу читальень, щоб з них прості люди могли взяти якнайбільше користі. «Не доста, чтобы лиш для чтения газет и книжечек сходились там члены. Главное то, чтобы читальня была центром громадського життя і чтобы подавала ініціативу для кожного потрібного народного, культурного чи

¹ Волошин А. Заснування і розвиток «Просвіти». *Просвіта*. 1991. № 1.

² Турянська В., Делеган В. Діяльність «Просвіти» на Закарпатті в оцінці дослідників повоєнного часу. *Матеріали наукової конференції*. Ужгород, 1992. С. 265-268.

³ Волошин А. Заснування і розвиток «Просвіти». *Просвіта*. 1991. № 1.

⁴ Волошин А. Промова з нагоди 10-літнього ювілею прилучення Підкарпатської Русі до Чехословацької Республіки. *Свобода*. 1929. 18 липня.

економічного руху»⁵. Борець проти алкоголізму і розпутства, А. Волошин вважав, що «читальня повинна заступити торговлицю і корчму, чтобы не мав тот селянин потреби ходити в «товариство нечестивих»⁶. Досвідчений педагог, яким був А. Волошин, не підмінював школу читальнею, але був переконаний, що вона має доповнювати роботу церкви і школи. Важливою була його порада, щоб читальня була «безпартійним містом обговорення громадських, господарських і всяких інших справ»⁷. Численні документи свідчать про те, що читальні засновували переважно представники вчительства. І це закономірно. Але було чимало випадків, коли самі селяни були засновниками читалень. Саме цього бажав Волошин: «Як основати читальню?... Найліпше если читальню сотворять самі селяни, а ми середньо чи безпосередньо маємо їх лиш заохотити у тому. Не обіцяйте много, лиш то, что можемо дійсно ісповнити. Указувати на потребу и хосен самовиховання...»⁸.

Виступаючи на відкритті Народного дому «Просвіти» в Ужгороді в жовтні 1928 р. Августин Волошин сказав, що «сей народний дом має бути сердцем дальшої культурної еволюції нашої, котра своїми органами розсилає кров народного життя, знане самого себе, свого язика, своєї літератури, знане народного генія, знань красот краю, знане і любов до всего, что є наше, народне»⁹.

Августин Волошин високо цинив участь жінок у культурно-освітньому житті краю. Виступаючи на жіночому конгресі 28 травня 1934 р., А. Волошин говорив, що «всеґди, де жінки впливали на громадську думку, прийнято найкращі закони для оборони, проти п'янства, лихви, безморальності, проти розводів, для оборони молодших і слабших»¹⁰.

Цікавими є публікації і виступ Августина Волошина на захист українського національного прапора. У 1930-х роках, коли почалися численні нападки на синьо-жовтий прапор, Волошин написав статтю «Наш прапор», в якій роз'яснив, що він має давню історію. Ці його думки, у яких відчувається сильний виховний ефект, не втратили актуальності й тепер. «Наш синьо-жовтий прапор є символом наших найсвятіших ідей, наших найглубших засад і почувань, є нашою програмою. Барва синя, підносить нашу думку к ясному небу, в той Божий світ, де буває Отець всіх народів і пригадує нам вічний ідеал царства божого. А жовта барва розносить наші взори по нашим золотим нивам, по нашій рідній землі, де жили наші предки і де жиємо днес ми самі... Синя барва спрямовує наші серця і уми до ідеалу людського життя, а жовта фарба нагадує нас на наслідування ідеалів народних». У зв'язку із цим

А. Волошин закликав: «Підносьте високо наш прапор... не позволіть ніколи щоби вороги зневажали його! Не забудьте, що вороги прапора суть ворогами самого народу»¹¹. В телеграмі, надісланій Августину Волошину з нагоди 60-ліття, активісти волівської (міжгірської – Авт.) «Просвіти» писали: «За синьо-жовтий прапор бажаємо еще многа літа дожити про радость нашого українського народу нашому отцу Августину Волошинову»¹².

Отже, Августин Волошин по-праву вважається першим просвітянином ХХ століття в Закарпатті. Зокрема, йому належить велика заслуга у вихованні просвітянських кадрів, залученні до роботи в структурах «Просвіти» учительства, налагодженні тісних взаємин закарпатської і галицької «Просвіти», а також насамперед в тому, що Товариство «Просвіта» стало масовою громадською організацією, яка охоплювала всі здорові сили українців краю і діяльність якої спрямовувалась на популяризацію української культури, збереження рідної мови, утвердження української національної свідомості серед закарпатців. Про це самі за себе говорять такі цифри: вже у 1923 р. було 4 філії і 80 читалень «Просвіти», які нараховували 4000 членів, у 1935 р. було вже 10 філій, 235 читалень з 16550 членами, а також діяли Народний дом «Просвіти» в Ужгороді з бібліотекою у 7000 книг і 5 народних домів по селах, а на 1937 р. організаційна структура Товариства «Просвіта» включала, крім центрального органу в Ужгороді, 13 філій і 234 читальні, 135 театральних гуртків, 94 хори, 44 спортивно-молодіжні організації, 12 духових оркестрів. Протягом 1920-1937 рр. товариство видало 150 художніх творів і науково-популярних книг для народу загальним накладом 450 тис. примірників. Зокрема, А. Волошин особисто доклав великих зусиль для видання 14 томів «Наукового збірника товариства «Просвіти» (1922-1938), де публікувалися, зокрема, історичні дослідження В. Гаджеги, Д. Дорошенка, В. Пачовського, І. Кондратовича, М. Лелекача, В. Бірчака та інш. українських учених, які відіграли важливу роль в зміцненні української етнонаціональної орієнтації Закарпаття¹³. До цього додамо, що «Просвіта» не одержувала жодної субсидії з боку чеських властей, а утримувалася своїми членами. Щоправда, в 1921 р. президент ЧСР Т. Масарик з особистих фондів виділив 150 тис. чехословацьких крон на заснування в Закарпатті українського театру, а в 1924 р. – 100 тис. крон на будівництво Народного дому «Просвіти» в Ужгороді. Загалом, двадцятирічне існування Товариства «Просвіта» в Закарпатті – приклад самопожертви її членів в ім'я освіти, науки і культури краю. Інакше ніж подвигом це назвати неможливо.

(Далі буде)

⁵ Волошин А. Яка праця чекає нас для поднесення освіти серед населення? *Свобода*. 1922. 12 липня.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Волошин А. Промова з нагоди отворення «Народного дому» в Ужгороді. *Свобода*. 1928. 11 жовтня.

¹⁰ Волошин А. Жіноче питання. *Свобода*. 1934. 31 травня.

¹¹ Волошин А. Наш прапор. *Свобода*. 1933. 27 липня.

¹² Августин Волошин. Два ювілеї. С. 220.

¹³ Див.: Волошин А. Засновання і розвиток «Просвіти» *Просвіта*. 1991. № 1; Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси. К., 2012. С. 300; Зимомря М., Гомонай В., Вегеш М. Августин Волошин. Ужгород, 1995. С. 29; Ворон А., Заклинський Б. Президент Тома Масарик і наш народ. *Т. Масарик. 1850. III*. 1925. Видання товариства «Просвіта». Ужгород, 1925. С. 34.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (СVII)

Літературознавство.

40. Дослідницькі напрямки.

25. Українсько-румунські зв'язки
періоду української класичної літератури.

Тарас Шевченко

(Продовження з № 367)

Тематичний реєстр румунської шевченкіани на диво широкий.

В українських публікаціях СУР, «Наш голос», «Український вісник», «Вільне слово» та в румунськомовній сурівській газеті „Curierul ucrainean” («Український вісник») почергово представляються шевченкознавчі аспекти, подані сумарно:

1) Життєвий шлях Тараса Шевченка: Петро Вольвар, *Гене́за хвороби та останні дні життя Тараса Шевченка* («Наш голос», № 153, 2007 р., с. 10-12); Іван Драч, *Смерть Шевченка. Пролог. Вишневий цвіт. Цілу ніч на дворі виє хуга* («Наш голос», № 201, 2011 р. с. 7, № 237, 2014 р. с. 34-35); Ірина Мойсей, *Остання дорога* («Наш голос», № 143, 2006 р., с. 12-13); Михайло Зан, *150 років від перепоховання Тараса Шевченка на Чернечій горі під Києвом* («Наш голос», № 203, 2011 р. с. 10-11).

2) Мистецька сутність Тараса Шевченка: Ірина Мойсей, *Тарас Шевченко – актуальний, авторитетний, універсальний* («Наш голос», № 297, березень, 2019 р., с. 14); Іван Ковач, *Наш Шевченко, як віра розп'ята* («Наш голос», № 297, 2019 р., с. 15); Марія-Анна Тупан, *Martiri și statui* («Мученики і статуї») («Наш голос», № 296, 2019 р., с. 10-12); Корнелія Лускалова, *Тарас Шевченко – дух України, вселюдська велич, символ дружби українського і румунського народів* («Наш голос», № 117, 2004 р. с. 3-5); Іван Кідешук, *Живе, пророче слово Шевченка* («Наш голос», № 239, 2014 р., с. 8-11); Іван Робчук, *Великий авторитет Шевченкового слова* («Наш голос», № 117, 2004 р., с. 18-19); Василь Цаповець, *Гордість українського народу* («Наш голос», № 225, 2013 р., с. 18-19); Іван Ковач, *Анатолій Москаленко: «Кобзар» освячує усе життя українця – від народження й до останнього подиху* («Наш голос», № 215, 2012 р., с. 8-9); Іван Ребошар, *Адекватне «прочитання» Шевченкового слова* («Наш голос», № 117, 2004 р., с. 6-7); Степан Бучута, *Тарас Шевченко – символ дружби* («Наш голос», № 153, 2007 р., с. 6); Corneliu

Barborică, *Taras Șevcenko – Inima vie a națiunii* (Тарас Шевченко – живе серце нації) («Curierul ucrainean», nr. 267-268, iulie 2014, p. 8); Стеліан Ґруя, *Символ гідності і нескорення* («Наш голос», № 3 (7), 1991, с. 5); Стеліан Ґруя, *Творець української національної доктрини* («Наш голос» № 1-2 (14-15), 1995, – с. 5); Євсебій Фрасинюк, *Шевченко – наше постійне духовне відродження* («Український вісник», № 7-8, квітень, 2011 р. с. 2; 18); Степан Ткачук, *Тарас Шевченко – геній: пророк українського народу* («Наш голос», № 104, 2003 р. с. 3-4); Іван Ковач, *Дмитро Чуб-Нитченко: Живий Шевченко, інтимне життя* («Наш голос», № 196, 2010 р. с. 8-11).

3) Гуманізм Шевченка: Михайло Крамар, *Ідеї гуманізму в творчості Тараса Шевченка* («Вільне слово», № 5-6, 2012, с. 5).

4) Романтизм Тараса Шевченка: Магдалина Ласло-Коцюк, *Шевченківський образ Перебенді в контексті європейського романтизму* («Наш Голос», № 91-92, 2002 р., с. 7); Йон Козмей говорить про „un destin romantic” («романтичну долю») Шевченка, але вся аргументація перейнята від Стеліана Ґруї; Марія-Анна Тупан, *Культурні прояви і самототожності романтичних «я»* («Наш голос», № 209, 2011 р., с. 12-14)

5) Релігійність Шевченка: Іван Мінтянський, *Релігійність Тараса Шевченка* («Вільне слово», № 12 (36), червень, 1991 р.); Стеліан Ґруя відзначає „convingerile profund creștine ale autorului” («глибокі християнські переконання автора» [Шевченка]); Магдалина Ласло-Куцюк, *Шевченківські наслідування пророкам // «Творчість Шевченка на тлі його доби», Видавництво «Mustang», Бухарест, 2002); Магдалина Ласло-Куцюк, *Біблійні мотиви в поемі Шевченка «Кавказ»;**

6) Аналіз окремих творів Тараса Шевченка: Магдалина Ласло-Куцюк, *Поема Шевченка «Марія»* («Наш голос», № 128-129, 2005 р.); Магдалина Ласло-Куцюк, *«Благоуханний сельний крини», або деякі пояснення до поеми Шевченка «Марія»* («Вільне слово», № 6, 2002 р., с. 6); Магдалина Ласло-Куцюк, *Нове про «Гайдамаків Шевченка»* («Наш голос», № 117, 2004 р.,

с. 12-33»); Євсебій Фрасинюк, *Мотив подорожування у вірші Т. Шевченка «Сестрі»* («Наш голос», № 296, 2019, с. 13-15); Євсебій Фрасинюк, *Тарас Шевченко, Ісаїя. Глава 35* («Наш голос», № 295, 2019).

7) Співвідносності з творчістю українських письменників: М. Ласло-Куцук, *Сковорода і Шевченко* («Наш голос», № 2, 1991 р.); її ж стаття «Пантелеймон Куліш і Тарас Шевченко».

8) Свіжі прочитання окремих творів: Іван Кідешук, *«Садок вишневий коло хати» Тараса Шевченка – промінь світла в казематному темному царстві* («Наш голос» № 213, 2012 р., с. 10-12).

9) Персоналізація художніх моделей: Іван Ребошапка, *Підсумковий афоризм визвольного моменту Тараса Шевченка* («Наш голос», № 1536 2007 р., с. 8-9); його ж, *Смисл персоніфікації Шевченком універсальної метафори смерті-весілля* («Наш голос», № 154 р., 2007 р., с. 10-13);

10) Семіотична комунікація меседжу Шевченкової поезії: Іван Ребошапка, *Адекватне прочитання Шевченкового слова* («Наш голос», № 117, 2004); *Шевченківські конотації метафори синє море* («Наш голос», № 165, 2008 р., с. 3-6); *Обнадійливий міф періодичного сходження до світоча [Шевченка]* («Наш голос», № 91-92, 2002; *Смисл персоналізації Шевченком універсальної метафори смерті-весілля* («Наш голос», № 154, 2007 р.); *Підсумковий афоризм визвольного моменту Тараса Шевченка* («Наш голос», № 153, 2007 р.).

11) Інтертекстуальні співвідношення: Іван Ребошапка, *Шевченко і Есхіл: інтертекстуальні співвідношення смислово-художніх кодів у трактуванні міфу про Прометея* («Наш голос», № 128-129, 2005 р., с. 6-7).

12) Шевченківські реверберації (абсорбції у слов'янських літературах Європи – надто «щедра» тема, яку Іван Ребошапка почергово осмислив у ряді статей стосовно співвідношень з польською літературою («Наш голос», № 177, 2009 р., с. 3-5), чеською («Наш голос», № 173, 2009 р., с. 12-15), сербською («Наш голос», № 181, 2009 р., с. 18-19), хорватською («Наш голос», № 180, 2009 р., с. 12-13). Шевченківські реверберації у трьох слов'янських літературах, точніше, у творчості болгарського класика Любена Каравелова, словацького письменника Ондreja Белли (Ondrej Bella, 8.05.1851–12.10.1903) та чеського письменника Петра Безруча (Petr Bezruč, 1867–1958); Іван Ребошапка у студії «Слов'янські посестри» Шевченкових «Катерин» розглядає шевченківський вплив у зображенні слов'янськими письменниками своїх образів–персонажів – «посестри» Шевченкових Катерин – болгарської героїні Любена Каравелова

Соки («Сока – не тільки «рідня» Катерини Тараса Шевченка, але й Марусі Квітки-Основ'яненка» («Наш голос», № 182-183, 2009 р., с. 18-21), словацької героїні Ондreja Белли Анни Данилівної («Наш голос», № 201, 2011 р., с. 3-6, № 202, 2011, № 204, 2011 р., с. 3-4) та чеської героїні Марички Магданової Петра Безруча («Наш голос», № 203, 2011 р., с. 3-7, № 205, 2011 р., с. 3-7). Найширше, майже монографічно Іван Ребошапка висвітлив шевченківські абсорбції у творчості болгарського класика Любена Каравелова, у слідуючих статтях: *Сока Любена Каравелова – не тільки «рідня» Катерини Тараса Шевченка, але й Марусі Квітки – Основ'яненка* («Наш голос», № 182-183); *Абсорбції тем і мотивів Шевченка у творчості Любена Каравелова (I)* («Наш голос», № 187, 2010 р., с. 13-15); *(II)* («Наш голос», № 188, 2010 р., с. 189, *(III)* («Наш голос», № 189, 2010 р., с. 15-17); *Тарас Шевченко – ідейний натхненник Любена Каравелова і його еталон виміру ціни літературної творчості* («Наш голос», № 184, 2009 р., с. 24-25); *Тарас Шевченко – один з оціночних, «пробних каменів» у фейлетонах Любена Каравелова* («Наш голос», № 192, 2010 р., с. 19-21); *Тарас Шевченко в перекладах Любена Каравелова* («Наш голос», № 186, 2009 р., с. 10-12).

Тему співвіностей Шевченко – румунська література розглянуто в ряді статей Івана Ребошапки про допис Панаїта Істраті *Свято Тараса Шевченка в Каневі (I)* («Наш голос», № 189, 2010 р., с. 8-9), *(II)* («Наш голос», № 190, 2010 р., с. 10-11); *(III)* («Наш голос», № 191, 2010 р., с. 14-15). Доповнюючі інформації наявні у статті Івана Ребошапки *З французької шевченкіани до появи статті Панаїта Істраті 1928 р.* («Наш голос», № 189, 2020 р., с. 7-9). На тему співвіностей Шевченко – Панаїт Істраті писав материковий літературознавець Сергій Феодосьєв *Тарас Шевченко в творчості Панаїта Істраті* («Наш голос», № 189, 2010 р.). Тема співвідносностей Шевченко – румунська література потрактована й в інших статтях Івана Ребошапки: *Впливовості – одна із складових сутності генія [Гоголь, Шевченко, Садов'яну]* («Наш голос», № 178, 2009 р., с. 67); *«Од молдованина до фіна на всіх языках все мовчить, бо благоденствує!» – у шевченківському дусі розвінчує Міхай Емінеску* («Наш голос», № 225, 2013 р., с. 12-15). Тему співвідносностей Шевченко – румунська література зразково доповняє стаття оригінальним підходом Володимира Антофійчука *Псалом у творчості Тараса Шевченка та Міхая Емінеску: компаративістичний аспект* («Наш голос», № 214, 2012 р., с. 6-8).

(Далі буде)

Алла АНТОФІЙЧУК

СИНОНІМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ШКОЛЯРІВ

Словниковий запас учнів є основою їхньої мовленнєвої компетенції, а здатність використовувати синоніми збагачує мовлення, робить його виразнішим та більш точним. В умовах глобалізації та мовних контактів синонімічне багатство української мови потребує особливої уваги в навчальному процесі. Використання широкого спектра синонімів сприяє розвиткові комунікативної гнучкості, дозволяє учням точніше формулювати власні думки та виражати емоції, а також розширює їхні мовні можливості.

Важливість формування синонімічної компетенції в освітньому процесі обумовлена не лише потребою розвитку лексичного багатства школярів, але й вимогами сучасної мовної культури. Розширення словникового запасу через активне засвоєння синонімів допомагає уникнути тавтології, урізноманітнити мовлення та зробити його більш експресивним.

Науковці наголошують, що ефективно навчання синонімії сприяє також формуванню стилістичної чутливості, що особливо важливо для розуміння художніх та публіцистичних текстів. Учні, які активно використовують синоніми, легше сприймають й аналізують тексти різних стилів, що позитивно впливає на їхню мовну компетентність загалом.

Як бачимо, дослідження методик навчання синонімії є актуальним завданням сучасної педагогіки, яка володіє широким спектром методичних підходів до вивчення синонімів, їхнього впливу на розвиток словникового запасу школярів та можливості використання інтерактивних технологій у цьому процесі.

Значення синонімії у мовленні школярів беззаперечно, адже використання синонімів відіграють важливу роль у різноманітних аспектах навчального процесу, з-поміж яких вирізняємо:

- збагачення мовлення та уникнення тавтології;
- поглиблення розуміння відтінків значень слів;
- вироблення стилістичного чуття у школярів;
- розширення комунікативних можливостей.

Учні повинні знати, що **синоніми** – це слова, що відрізняються звуковим складом, але означають наз-

ву одного поняття з різними відтінками в значенні або з різним стилістичним забарвленням.

Синонімами можуть бути **майже всі частини мови**, як-то:

- *угода, договір, контракт* (іменники);
- *веселий, жартівливий, смішний* (прикметники);
- *скаржитися, жалітися, нарікати* (дієслова);
- *випадково, ненароком, несподівано, помилково, непередбачено* (прислівники);
- *півтора, сто п'ятдесят* (числівники);
- *всякий, кожний, будь-який* (займенники);
- *біля, коло, край, при, побіля* (прийменники);
- *наче, неначе, ніби, нібито, неначебто, мов, немов, немовби, немовбито* (сполучники);
- *майже, приблизно, де, мало не, трохи не, ледве не* (частки).

Учні усвідомлюють, що синонімами можуть бути лише слова, однакові за частиномовною приналежністю, тобто ті, що належать до **однієї частини мови**.

Важливо знати, що синоніми, які виражають спільне для всіх слів поняття, об'єднуються в **синонімічні ряди**, наприклад: *говорити* – *глаголити, ректи, балакати, базікати, патякати* тощо.

За різними класифікаціями **синоніми поділяють** на:

- 1) абсолютні та неповні;
- 2) однокореневі та різнокореневі;
- 3) загальномовні та контекстуальні.

Абсолютні синоніми зазвичай фіксують у термінології (вони взаємозамінні й не мають відтінків у значеннях), до прикладу: *мовознавство* – *лінгвістика*, *апеляція* – *звертання*.

Неповні синоніми – це синоніми, які мають відтінки у значеннях, наприклад: *сміливий, мужній, відважний*...

Однокореневі синоніми: *дерево, деревце, деревина, деревинка*.

Різнокореневі синоніми: *відокремлювати, відділяти, відривати, відламувати, відколювати*.

Контекстуальні синоніми – це слова, що набувають синонімічності тільки в певному контексті: *Один я на світі без роду, і доля – стеблина-билина на чу-*

жому полі (Т. Шевченко). Виділені слова – контекстуальні синоніми.

Труднощі у вивченні синонімів можуть виникати через недостатнє розуміння контекстуального вживання слів, відсутність навичок диференціації значень і вплив іншомовних запозичень. Для подолання цих труднощів важливо використовувати **контекстуальні завдання**, які допомагають учням розрізняти значення синонімів у різних мовленнєвих ситуаціях. Корисним є також залучення **порівняльного аналізу**, що сприяє усвідомленню стилістичних та семантичних нюансів слів. Використання **інтерактивних вправ**, таких як квести та тестові завдання, допомагає розвивати навички правильного добору синонімів відповідно до контексту.

Для ефективного засвоєння синонімів у навчальному процесі використовують:

- **Контекстуальний аналіз:** ознайомлення з різними варіантами вживання слів у текстах. До прикладу, у контекстах *старий будинок* та *давня споруда* слово *старий* має нейтральне значення, а *давня* надає відтінку історичності.

- **Лексичні вправи:** пошук синонімів, складання речень, редагування текстів. Наприклад, завдання на заміну повторюваних слів у реченні *Учень був щасливий, бо почувався щасливим* на синоніми *Учень був радісний, бо почувався задоволеним*.

- **Порівняльний аналіз:** зіставлення синонімів за значенням, експресивністю та стилістичним забарвленням. Наприклад, аналіз різниці між словами *говорити* та *балакати* – перше має нейтральне значення, а друге – розмовний відтінок.

- **Інтерактивні ігри:** мовленнєві квести, «пошук пар», асоціативні ланцюжки. До прикладу, гра «Знайди синонім» – учні отримують картки зі словами і шукають відповідні синоніми серед карток інших учасників.

Ефективним навчальним прийомом, як на нас, є завдання на складання учнівського словничка синонімів. Пропонуємо зразок такого словничка

УЧНІВСЬКИЙ СЛОВНИЧОК СИНОНІМІВ

Важливий – значущий, суттєвий, вагомий, першочерговий, визначний, ключовий, головний.

Великий – гігантський, величезний, грандіозний, колосальний, масштабний.

Веселий – радісний, життєрадісний, бадьорий, усміхнений, завзятий, енергійний, яскравий.

Гарний – красивий, вродливий, привабливий, чарівний, елегантний, ошатний, милий, чудовий.

Говорити – розмовляти, спілкуватися, дискутувати, вести діалог, висловлюватися.

Добрий – чуйний, лагідний, милосердний, гуманний, сердечний, привітний, дружній.

Думати – міркувати, розмірковувати, аналізувати, обмірковувати, рефлексувати.

Їсти – споживати, харчуватися, ласувати, смакувати, поживатися.

Маленький – дрібний, невеличкий, мініатюрний, крихітний, компактний.

Працелюбний – старанний, сумлінний, завзятий, наполегливий, відповідальний, ретельний, трудолюбивий.

Розумний – кмітливий, мудрий, інтелектуальний, допитливий, тямущий, креативний.

Сміливий – відважний, рішучий, хоробрий, безстрашний, мужній, героїчний, незламний.

Спокійний – урівноважений, мирний, незворушний, тихий, безтурботний, лагідний, поміркований.

Цікавий – пізнавальний, захопливий, інтригуючий, привабливий, небанальний, оригінальний.

Швидкий – оперативний, жвавий, моторний, стрімкий, прудкий, блискавичний, поспішний.

Учні можуть укладати різні типи словничків під час вивчення синонімів, що допоможе їм краще розуміти багатство української мови та розширити словниковий запас.

ТЕМАТИЧНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ

Учні можуть складати словники синонімів за певними темами, наприклад:

Природа: сонце – світило, проміння, зоря; ліс – гай, діброва, пуща.

Почуття та емоції: радість – щастя, захват, блаженство; сум – журба, смуток, печаль.

Професії: лікар – медик, доктор, терапевт; учитель – педагог, наставник, викладач.

СИНОНІМ – АНТОНІМ

Учні створюють реєстри синонімів разом з відповідними антонімами, наприклад:

Синоніми: *радісний* – щасливий, веселий, бадьорий / **Антоніми:** сумний, пригнічений.

Синоніми: *швидкий* – оперативний, прудкий, моторний / **Антоніми:** повільний, млявий.

СТИЛІСТИЧНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ

Такий словничок допомагає учням розрізняти стилістичні відтінки синонімів, як наприклад:

(Продовження на 24 с.)

СИНОНІМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ШКОЛЯРІВ

(Продовження з 23 с.)

Нейтральні слова: говорити, їти, їсти.

Розмовні слова: базікати, човгати, жувати.

Офіційно-ділові слова: заявляти, прямувати, споживати.

Художні слова: промовляти, крокувати, ласувати.

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ

Учні можуть фіксувати фразеологізми, які є синонімами до окремих слів:

Багато – видно і невидно; кури не клюють; і свині не їдять; тьма тьмуца; сила-силенна; хоч лопатою загібай; як на (за) гріш маку; хоч відбавляй; кишеня не сходиться; повна кишеня (калитка); аж кишить; до біса; по горло; по зав'язку.

Близько – рукою подати; палицею кинути; не за горами; рукою сягнути; під рукою; під (перед) носом.

Вихвалити – співати хвалу (осанну); підносити до небес (на щит); співати дифірамби; курити фіміам; носитися, як дурень зі ступою (із писаною торбою).

Давно – з давніх-давен; з діда-прадіда; за царя Гороха (Митрохи), як людей було трохи; за царя Панька (Томка), як земля була тонка; за царя Хмеля, як людей було жменя; коли риби літали; аж мохом поросло; задала баба, як дівкою була; багато води сплигло; во врем'я оно; в час оний.

Далеко – за тридев'ять земель; за сімома морями; неблизький світ; де Макар телят пас; куди і ворон кісток не заносить; куди Макар телят ганяв; де козам роги правлять; у дідька на болоті.

Дрімати – сліпці сватають; клювати носом; окуні ловити; сон (дрімота) хилить (клонить); марить на сон; на сон береться.

Мовчати – і рота не розкривати; тримати язик за зубами; ні пари (слова) з вуст; як у рот води набрати; втрачати дар мови; прикусити язика; язика проковтнути; мовчанку справляти; ні (ані) гу-гу.

Несподівано – як грім з (серед) ясного неба; як сніг на голову; як з-під землі виріс; де не взявся; як з неба впав; ні думано ні гадано.

Провчити – показати, де раки зимують; всипати по перше число; показати, де козам роги правлять.

Спритний – не проспить грушки в попелі; на ходу підметки рве; з вареної крашанки курча висидить; з піску мотузки суче; котові хвоста зав'яже; по кра-

шанках пройде і жодної не роздавить; і в корці води не впіймаєш.

Схожі, однакові – на один копил; на один аршин; як дві краплі води; два чоботи – пара; одного поля ягоди; одним миром мазані; пара чобіт на одну ногу; одної масті; один від одного недалеко відбіг; обоє рябоє; з одного тіста книш. Прислів'я та приказки: Яблуко від яблуні недалеко падає; Яка хата, такий тин, який батько, такий син; Який рід, такий плід; Який пастух, така його череда; Який піп, така і його молитва (парафія); Яке їхало, таке здибало; Яка щепка – така яблуня.

ДІАЛЕКТНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ

Учні можуть укласти такий словничок у процесі дослідження регіональних діалектів:

Картопля – бульба, бараболя, барабуля.

Лялька – панька, забавка.

ВІЗУАЛЬНИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ (АСОЦІАТИВНІ КАРТИ)

Школярі можуть оформити словничок у вигляді асоціативних схем або хмаринки слів, де в центрі буде основне слово, а навколо нього – його синоніми.

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ

У такому словнику учні групують синоніми за емоційним забарвленням:

Позитивні: талановитий – геніальний, обдарований, здібний.

Нейтральні: здатний – умілий, майстерний.

Негативні: зарозумілий – пихатий, самовпевнений.

Такі типи словників можуть допомогти учням усвідомити тонкощі синонімії та навчитися доречно використовувати слова в мовленні.

Отже, синонімія відіграє важливу роль у розвитку мовленнєвої компетенції учнів, оскільки сприяє точному, виразному й багатогранному висловленню думок, а також допомагає уникати тавтології та одноманітності в мовленні. Ефективне навчання синонімів можливе завдяки застосуванню контекстуального аналізу, порівняльних лексичних вправ, інтерактивних ігор та складання учнівських словників, що дозволяє поглиблено усвідомлювати відтінки значень слів. Розширення словникового запасу через активне засвоєння синонімів сприяє розвитку стилістичного чуття школярів, підвищує їхню комунікативну гнучкість та допомагає краще сприймати й аналізувати художні, публіцистичні та наукові тексти.

Аделя ГРИГОРУК

Фольклор гуцульської Верховинщини як проєкція художньо-міфологічного світогляду її мешканців

(Продовження з № 365)

Християнізація свідомості населення Карпат викликала до життя народні **молитви**, в яких людина звертається до Бога та святих і які застосовуються у всіх випадках життя. Станіслав Вінценз у книзі «На високій полонині» наводить приклад старозавітного «Отче-нашу», який допоміг опришкам із загону Дмитра Василюка перемогти пушкарів при взятті міста Кутів.

«Дмитро промовляв молитву з такою вірою, пристрастю й переконанням, що Ісус прийде йому з товаришами на поміч, що пушкарі, боячись Божої кари, почали покидати свої позиції.

Дмитро закінчив молитву словами:

– Пекельні ворота затрісну, навстіж небесні брами відкрию, хто хрестом пишається, хто хрестові скоряється...

А була вже тиша довкола, як в церкві. Без пострілу, без галасу, навіть без злості зникло все посіпацтво, як упирі, тією одною запашною молитвою викурені» (9, с. 299-300).

Глибокий християнський зміст закладений і в іншій народній молитві під назвою «Сон Божої Матері», записаний В.Зеленчуком у Криворівні. В ній розповідається, як Богородиці приснилися муки її Сина, і вона про них Йому розповідає. Ісус не заспокоює Матір, а говорить що Його страсті – на відкуплення людських гріхів:

Правдивий сон Ти снила!
Хто Твій цей сон згадає
Легаючи, встаючи,
На полудне припочиваючи –
Не ме у воді тонути,
Не ме у вогні горіти,
Неприятіль з него кров не пустит.
Буду при смерті коло его голови стоєти,
Душу заберу – до царства приведу.

Форма сну цієї народної молитви не випадкова: вона, згідно із богословськими канонами, допомагає Божому намірові досягти до душі людини і встановити там рівновагу між силами добра та зла, які вічно змагаються між собою. Для релігійної людини ретрансльований у її індивідуальний духовний простір «Сон...» стає одним із засобів вираження незбагненності буття, присутності у буденному світі іншого, надреального.

Останнім часом народні молитви все частіше творяться на основі апокрифічних сюжетів, використовуючи образи Христа, Богородиці, апостолів, ангелів і архангелів, чудотворців тощо. Приступаючи до будь-якої роботи, гуцул просить благословення в небесних сил і для цього вдається до індивідуальної форми спілкування. Таких молитов на різні потреби дуже багато, як ось: «Спаси і сохрани нас, Госпідку, від всякої біди, від всякої жури, від болісти і злих трапунків. Дай нам з Тобов це діло почети і з Тобов скінчити, нам на потребу, а на Твою прославу». Або: «Декуюмо Тобі щіро, наш любий Господку, що дав нам цих свет діждати та й Світу Вечерю харчувати. Помози нам, Боже, нарік дочекати, щоб у мирі, в гаразді, у веселости цей рік прожити, та й аби нас не менчіло, а більшіло. Закрий нас від голоду, холоду, тежкого року, великої лежі, від людского сорому, дурного розуму, вид панської неволі».

Зразки таких молитов наводить і Василь Зеленчук у вже згадуваній публікації. Їх аналіз дає підставу думати, що людина, крім канонічних молитов, у своєму щоденному житті користується створеними нею чи почутими від когось текстами, які допомагають їй вести розмову з Богом, покладатися на його ласку і вірити, що Господь буде милосердним до неї.

Християнська церква лояльно ставилася до народних молитов-прохань апокрифічного змісту, адже вони були виявленням індивідуальної релігійної свідомості гуцулів. Натомість молитви до сонця, зір, місяця, природних явищ, замовляння проти укусів змії, головного чи іншого болю, мольфарські молитви на відвернення стихійних бід вважалися нею (церквою) проявами язичництва, реліктовими уламками дохристиянських обрядодійств, а отже, засуджувалися і заборонялися.

Митрополит Андрей Шептицький, здійснивши кілька пастирських візитів на Гуцульщину, був вражений як красою гір, талантами людей, так і їхньою неосвіченістю й забобонністю. У листі «До моїх любих гуцулів», написаному гуцульською говіркою, серед іншого Андрей Шептицький пише і про гріхи перед першою Божою Заповіддю: «Є поміж вами у горах доста усеких ворожбитів, ворожок та примівників, що тумані нарід та й збавйейут віру між христенами.

(Продовження на 26 с.)

Фольклор гуцульської Верховинщини як проєкція художньо-міфологічного світогляду її мешканців

(Продовження з 26 с.)

Густо хрестени, намість аби у Бога помочи шукати та й на Него одного надіється, шукають її у ворожбитів» (10, с. 32).

У народній міфології верховинців до нинішніх часів подибуємо відлуння демонологічних уявлень про антропоморфність неживої природи і здатність окремих людей впливати на стихійні явища за допомогою сакральних-магічних дій. Такими людьми, наділеними надможливими езотеричними здібностями, є мольфари.

Про Гуцульщину як край з особливою етнокультурою і сакральною енергетикою висловлювався Іван Франко в передмові до збірки «Гуцульські примівки». Він зазначив, що напевно в жодній частині нашого народу не розповсюджена так сильно віра в стосунки окремих людей, знахарів, лікарів, ворожбитів і т. ін. з надземними силами, як серед гуцулів.

Сучасна письменниця й перекладачка Люба-Параскевія Стринадук, родом з Верховинщини (с. Замагора), пише: «Ще з дитинства я звиклася вдома з постійними розмовами про чередування корів, палення ружі, знімання вроків, поробленого» (11, с. 99).

Щоб зарадити цим бідам, зверталися й звертаються до знахарів, мольфарів, які в народному сприйнятті й дотепер залишаються посередниками, медіумами між світом реальним і потойбічним. На думку Мірчі Еліаде, такі люди «представляють найбагатший і найавтентичніший досвід людства на етнографічній стадії» (12, с. 174).

Народні легенди зберегли імена мольфарів Лелітки, Лопушника, Мадора, Євдошака, добре знаного на Верховинщині Михайла Нечая, який «розігнав» хмари над стадіоном «Буковина» в Чернівцях під час першого фестивалю «Червона рута» (1989 р.).

Про іншого мольфара – Тарадуду – розповів нам П. В. Шкрібляк:

«Тарадуда був великим чарівником і міг багато чого непростого зробити. Якось, коли він їхав на полонину, депутат (старший на полонині) хотів його пишно (гарно) зустріти та й вистрелив із рушниці. Кінь під Тараду дою злякався і скинув його із себе. Тарадуда впав на землю і дуже вдарився. І сказав:

– А стрілило би тобі крізь очі!

Поки депутат дійшов до стаї, то осліп чисто: очі йому вилзли, як цибулі. І вже ніколи він не видів світа. А Тарадуда прожив сто вісімдесят років».

Про надлюдські можливості Тарадуди, зокрема відвертати громові тучі, писав у своїй повісті «Про Довбуша молодого» Михайло Ломацький. Художній

образ мольфара-градівника Юри у своїй повісті «Тіні забутих предків» на основі почутого в Криворівні та Жаб'ю створив Михайло Коцюбинський. Письменник зустрічався з протитипом Юри в 1911, 1912 роках, той мешкав на горі під Синицями. Спогад про цю зустріч залишив Антін Крушельницький, який склав Коцюбинському товариство під час цього непростого візиту. Коцюбинському таки вдалося розговорити недовірливого гуцула і випитати потрібні йому деталі до повісті. Це одна з найбільш вражаючих сцен у творі, так само, як і в однойменному кінофільмі Сергія Параджанова 1964 року.

На жаль, дослідникам так і не вдалося встановити прізвище цього криворівнянського мольфара, але його портретні деталі, манера підкорювати людей своїм чіпким поглядом, подавляти їх волю, сковувати рухи й випивати життєву силу назавше зафіксована на сторінках геніального художнього твору Михайла Коцюбинського (13, с. 98, 100, 103-105).

До прямого контакту з гуцульським ворожбитом вдавався й Іван Франко. Йому було потрібно точно зафіксувати **замовляння** від хвороби. Але ніхто не продиктував би йому цей текст – прості люди не знали та й боялися вдаватися до магії. Тоді Франко разом з Володимиром Мельником, який мав вдавати хворого, вибралися в Довгополе до тамтешнього мольфара. Мабуть, В. Мельник мав-таки якусь проблему зі здоров'ям, бо непрості дуже проникливі, й обдурити їх майже неможливо.

Поки ворожбит промовляв, шептав усякі заклинання і робив рухи руками, Франко похапцем, примостившись в темному кутку, скорописом занотовував кожне його слово, радий, що здобув недоступну тайну, – свідчить про цей випадок етнограф Володимир Кобринський.

Ритуали, здійснювані мольфарами, знахарями, примівниками, мають сакральну-магічну конотацію, і хоча на перший погляд здається, що вони цілком у контексті язичницької обрядовості, вони все ж позначені впливом християнської традиції і пов'язані з використанням релігійної атрибутики – хреста, Святого Письма, свяченої води, освяченої на Великдень паски тощо, які виступають дієвими ритуальними оберегами, сильними універсальними захисними засобами, що мають у народному сприйнятті сакральну значущість.

Завдяки їх магічній дії відбувається відгородження реального світу, де живе людина, від агресії світу чужого, де панує зло, яке хоче проникнути у світ людський, щоб внести туди ненависть, безлад, хвороби, нещастя, хаос.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ЛЮТИЙ

5 лютого

• 93 роки від дня Народження Івана Лібера (1932-2024) видатного композитора, публіциста, письменника, диригента та викладача музики.

6 лютого

• 79 років від дня народження Аурела Дана (1946-2019), видатного марамороського художника румунського походження, доброго співпрацівника публікацій Союзу українців Румунії.

• 7 років від дня смерті Миколи Крамара (1944-1918), фольклориста, диригента та викладача музики.

12 лютого

• 85 роки від дня народження Корнелія Регуша (1940-2002) – українського письменника, університетського викладача.

19 лютого

• 70 років від дня народження Ірини Петрецької Ковач (1955), публіциста та редактора часопису «Вільне слово».

• 22 роки від дня смерті Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, педагога та культурного діяча.

У буденній свідомості, в основі якої причинно-наслідкові зв'язки, такі слова і дії мольфарів мають аказуальний зміст, але вони не вкладаються в розуміння людини і виходять за межі об'єктивної дійсності, набуваючи сюрреалістичних виявів.

Словесна магія є невід'ємною частиною гуцульського міфопростору, й тому, що має дуже давню архаїчну природу. Митрополит Іларіон, досліджуючи явища словесної магії, які беруть початок із дохристиянських часів, писав: «Слово, належно й своєчасно сказане, має велику й чудодійну силу, – воно лікує, приносить добро («благословення») або, навпаки, сильно шкодить. Зле слово, сказане відповідного часу ворожбитом, конче збудеться, як може збутися й слово добре [...] Віра в чудодійну силу слова в наших предків була дуже велика, чому й було велике поважання волхвів, ворожбитів і т. ін.» (14, с. 189).

У гуцульському фольклорі Верховинщини по нинішній час оприявлене поклоніння слову та віра в його сакральну силу, зокрема і в обрядових піснях, замовляннях, легендах, колядках, про які ми вели мову. «Ось на основі цієї віри, – пише митрополит Іларіон у своєму дослідженні «Дохристиянські вірування українського народу», – й засновані всі наші заклиття й замовляння. В заклитті звичайно висловлюється наше сильне побажання про щось і віра, що так станеться. Заклиття часто зв'язані з молитвами або переходять у них. Давня людина бачила круг себе багато магічного, вірила в силу слова і з глибокої давнини пильнувала його використати» (14, с. 190).

Під впливом християнства язичницька словесна магія поступово еволюціонує в культ молитви.

Вивчення гуцульського фольклору розширює горизонти пізнання автентичного світогляду мешканців краю, відкриває доступ до потужного джерела їх творчості, оприявнює внутрішні ресурси для креативної рефлексії, осмислення гуцульської життєвої філософії, осердям якої є потужна вітаїстична сила.

Фольклорний матеріал Верховинщини в абрисі архетипу міжсвіття та слова-сакрумспівдії божественного та профанного служить основою для розгортання глибших екзистенційних, морально-етичних, духовних смислів та експлікації антологічних універсалій, етнопсихологічних міфологем, які конструюють нові візійно-фантазійні світи.

ЛІТЕРАТУРА

9. Вінценз Станіслав. *На високій полонині (Правда старовіку)* / Пер. з польс. Б. Сенежака, Р. Гнатіва; передм. В. Полека. – Львів: Червона калина, 1997. – 452 с.

10. Зеленчук Василь. *Народні молитви на Гуцульщині* / Гражда. – 2003. – Ч. 8. – С. 34.

11. Стринадюк Люба-Параскевія. *У нас, гуцулів. Сім книжок*. – Брустури: Дискурсус, 2023. – 472 с. – С. 99.

12. Еліаде М. *Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання*. – К.: Основи, 2001. – С.174.

13. Коцюбинський Михайло. *Тіні забутих предків [повість]* / Михайло Коцюбинський. – Брустури: ТОВ «Дискурсус»: вид-во «Брустори», 2023. – 136с., іл.

14. Іларіон Митрополит. *Дохристиянські вірування українського народу: історико-релігійна монографія*. – К.: АТ «Обереги», 1994.

Джессіка БІЛЬЧИК

Вона під загрозою!*

Жили собі й далі живуть дві сусідки. У одної товсті руки, набиті ноги та хмурний погляд. Коли дивишся на її обличчя, здається, що вона ніколи не бачила сонця. На неї ніби постійно дощить як у прямому, так і в переносному значенні. Про її особистість можна б сказати дуже багато, але достатньо вам знати одне: внутрішня сила, яка керує її кроками, – це заздрість.

Її сусідка навпаки – тоненька, тендітна, ніжна та дуже красива. Сонце її так кохає та дарує їй стільки світла й тепла, що, набравшись того саява, вона сама стала освітлювати весь свій дім. Її всі люблять: діти радісно обіймають, мудреці щоденно висловлюють їй свою захопленість, а старші люди багато чого приємного про неї розказують. Доброта породжує красу – це найвідповідніше пояснення її чарівного вигляду.

Заздрісна сусідка ще здавна почала твердити, що її ніжна сусідка – нікчемна, некорисна, нікому не потрібна та занадто мала, щоби у неї було право називати себе «кимось». Знаєте й ви, так буває, коли заздрість переростає у ненависть. «Мала» сусідка навіть не схилила вухо на порожні слова тієї пихатої. Ви, напевно, вже здогадуєтесь, що могло статися далі. Коли токсична людина не може прямо отруїти та зламати психіку своєї жертви, то атакує її середовище. Тож і наша сусідка почала розповсюджувати наклепи проти улюбленої красуні. На жаль, деякі наївні сусіди повірили брехні та почали ставити під сумнів автентичність красуні.

Представлена сусідкою ідея (звісно, неправдива) про красуню звучала привабливо, а чим голосніше та кричала, тим більше уваги притягувала. Що було робити красуні? Вона продовжувала усміхатися сусідці. Красуня вірила у чистий розум освічених людей. Вона займалася собою, розвивалася, красиво одягалася та пишалася дружбою розумних. Усе це розпалювало гнів заздрісної сусідки. Вона почала ще голосніше кричати, плакати, ридати, метатися, наче п'ятирічна дитина, якій мама не хоче купити цукерку. Її відчай полягав у тому, що не знала, яким іншим способом могла б загрожувати тій хмарі, яка ховає сонячну ласку на її безсонячному небі.

Єдине, що у «великої» сусідки було – це зовнішність. Тож вона почала загарбувати все, що бачила й

не бачила, жерла все, щоби укріпити свою зовнішню силу. Стала великою, дуже великою, могла вдарити до присмерті, лиш раз махнувши своїм кулаком. Всі тремтіли зі страху. Тепер красуня була насправді під загрозою. Сила заздрісної сусідки настільки укріпилася, що вона навіть заволоділа красунин дім та викинула ту на двір. «Хай з голоду помре й пропаде як імла! Солов'їною її називають... докажу я всім, що ворона співає краще соловейка!» – сказала вона, зареготавшись наче скажена.

Під правлінням залізної руки й душі, дім починав втрачати самосвідомість, наче находився під якимось гіпнозом. Ця рука давила, давила, давила дім та всіх мешканців. Тиск був настільки сильним, що змусив домашніх прокинутись із майже смертельного сну. І вони прокинулись. Опам'ятались. Побачивши порізані штори, розбиті глеки, побиті тарілки та брудні рушники, вони зрозуміли, що втратили зв'язок з реальністю. Насправді зв'язок із самим життям перестав існувати, коли красуня була викинута із дому. Що робили в той час домашні? Спали? Перелякалися? Лінувалися вийти із зони власного комфорту?

Зараз, вони прокинулись, так, вони вже протверезилися. Пригадали про красуню, про сонце, яке вона приносила, про ніжний спів, від якого раділо серце, про усмішку, яка не сходила з їхніх облич... Що у них зараз є? Цей голос ріже їм вухо, а життя, скоріш за все – сцена, на якій вони танцюють під чужі, невідомі їм пісні. Сміятися можна тільки раз в місяць, і то лише попросивши дозволу. Ні, неможливо так продовжувати.

Ось, саме тепер домашні повстають проти залізної душі, повертаючи собі в дім красуню. Вона ніколи не була далеко від них, завжди ховалася кутками свого подвір'я. Як же їй лишити своїх діточок? Тепер вона, рідна мова, заспокоює діточок, говорить їм, що все минуло, це був лише поганий сон, вона поруч і ніколи не відійде. Гладить їх своїми ніжними руками та співає їм колискові пісні своїм солов'їним голосом. А діточки ростуть так швидко!

Час біжить і, кажуть, він гоїть рани. У цих діточок дуже глибокі рани. Час загоїть і їх, але не зітре пам'ять. Вони пам'ятають все, чого натерпілися, і не забудуть це ніколи. Якщо вони не спроможні забути, то боротимуться, щоб інші навіть не пізнали те, що їм довелося пережити. Щоб все, що кероване заздрістю та ненавистю зникло.

Тепер вона під загрозою!

Деніса КОЗАЧУК

Коли зима дарує силу душі*

Навкруг все мертво. Височенні ялини, ніби вийшли з чарівної казки. Їхні гілки вкриті пухнастим снігом, і кожна голка здається прикрашеною кришталем. З глибокого синього неба опускалася ніч. Сніг кружляв у вихорі, утворюючи химерні візерунки, і здавалося, що сам вітер стає провідником для зимової феї Сніговиці, яка покинула свій крижаний палац. Сніговиця любила свої зимові мандрівки, адже саме тоді вона могла наповнити світ чарівністю снігу, тиші й кришталеві краси. Цього разу її шлях пролягав до Замерзлого Лісу – місця, яке зберігало таємниці стародавньої магії. Світанок лише торкнувся засніжених вершин, коли вона злетіла над лісом, залишаючи за собою хмаринки блискучого пилу, і раптом почула слабкий шепіт.

– Хто тут? – зупинилася вона, оглядаючи засніжені простори.

– Це я, Смарагдник, – відповів голос, що лунав із глибини лісу. Перед феею з'явився маленький зелений вогник, який тріпотів, наче полум'я свічки.

– Смарагднику, друже, це ти? Що привело тебе сюди? – радісно вигукнула Сніговиця.

– Небезпека, – відповів вогник, його яскраве світло потьмяніло. – У центрі Замерзлого Лісу починає танути Крижане Серце. Якщо воно розтане, твоя магія ослабне, а зима більше не зможе приходити на землю.

Почувши ці слова, Сніговиця здригнулася. Крижане Серце – це джерело її сили, яке вона берегла віками. Не гаючи часу, спрямувала свої крила до серця лісу. Коли фея дісталася до його глибини, побачила озеро, замерзле до самого дна. У його центрі світилося променисте серце, але його сяйво слабшало. Навколо нього кружляли темні постаті – тіні, що виникали від давньої магії.

– Що вам потрібно? – голосно запитала Сніговиця, намагаючись приховати свій страх.

Одна з тіней відповіла:

– Ми – духи тепла. Цей ліс став нашим полоном, і тепер ми хочемо повернути своє. Крижане Серце затримало нас тут на століття, але ми знайшли спосіб розтопити його.

– Якщо ви розтопите його, весь світ втратить сенс! Зима зникне, а разом із нею і магія природи! – заперечила фея.

Духи наблизилися до феї, але Сніговиця, зібравши всі свої сили, підняла руки й створила навколо серця захисний купол із кришталевого льоду.

– Ви не можете знищити зиму, – сказала вона. – Але я можу допомогти вам знайти інший шлях.

Духи зупинилися. Їхні тіні почали згущуватися, а потім розійшлися, залишивши лише одну постать – стару жінку зі сріблястим волоссям.

– Ми не хочемо чинити зла, – промовила вона. – Ми лише прагнемо тепла.

Сніговиця зрозуміла, що чари Крижаного Серця тримали духів у пастці, не даючи їм знову знайти рівновагу. Тому вона використала частину своєї сили, щоб створити для них окремий світ – теплий і сонячний, де вони могли б існувати без шкоди для інших. Коли духи зникли, Крижане Серце знову засяяло яскравим світлом, і ліс наповнився чарівною музикою, ніби сама природа дякувала феї за її мудрість. Сніговиця повернулася до свого палацу, відчувачи, що цього разу її зимова подорож принесла не лише нову красу природі, а й мир у чарівному світі.

Я розумію, що зима не забирає силу – вона її дарує. І цей дар не можна побачити очима. Його треба відчутти серцем, бо лише той, хто може зігріти себе в найхолодніший час, здатний побачити весну там, де її ще немає. Чому ми боїмося зими, цього мовчазного дзеркала? Бо зима дарує нам можливість заглянути всередину себе. Як мороз зміцнює землю, так і труднощі загартовують душу. Без галасу весни, без суєти літа, без барв осені ми залишаємося сам на сам зі своєю душею. І ось тут, серед завірюх і холоду, ми відкриваємо себе справжніх. Зима – це не випробування, а нагода. Вона вчить, що сила не завжди у швидкості чи яскравості. Може, тому зима здається такою чарівною? Вона показує нам, що навіть у найбільшій крихкості є міць. Також, ця пора року нагадує, що кожна буря колись стихає, а кожен сніг тане, залишаючи землю, готову до нового життя.

Чи не тому саме взимку люди найчастіше мріють? Сніг вкриває землю, ховаючи її недоліки, але водночас обіцяє новий початок.

(Продовження на 30 с.)

Ганна ЗЕЧУ

* * *

До невпізнання нас війна змінила,
 Підступно вкрала та зламала крила,
 І все, що так душа колись любила,
 Безжалісно порушила та вбила.
 Будинки, де кохання панувало,
 Порожніми та знищеними стали,
 Де нещодавно музика лунала,
 Повітряна тривога загорлала...
 Прийшли на зміну сміху сльози й розпач,
 І рідні загубилися водночас...
 Хтось виїхав, не обернувшись навіть,
 Залишивши лиш про дитинство пам'ять...
 А ті, що не наважились втікати,
 Героями для всіх зуміли стати,
 Бо лиш вони є прикладом терпіння
 В реальнім пеклі непорозуміння,
 Де кожна мить велику вартість має
 І маски всі безжалісно зриває...
 Де день один рахується за вічність,
 І всі проходять іспити на міцність.
 А ми, що здалека спостерігаєм,
 Сваритися та скаржитись встигаєм.
 Зсередини ми змінюємось швидко
 І дзвонимо до рідних своїх рідко...
 Ми, як птахи, що в вирій відлетіли...
 До невпізнання нас війна змінила...

08.02.2025.

* * *

Я бачила в старому дідусі
 Маленьку та безпомічну дитину,
 Він йшов та зупинився на хвилину,
 А я йому дивилась довго в слід...
 Він був такий беззахисний, слабкий,
 І ледве-ледве рухав він ногами...
 Я думала, що також буде з нами,
 Бо час в одночас довгий та швидкий...
 Я зрозуміла істину одну:
 Людей потрібно краще помічати,
 А той дідусь, то мій померлий тато...
 Якого і по смерті я люблю...

07.01.2025

* * *

Ми всі бажаємо єдине,
 Щоб нас любили попри все,
 Без приводу, лиш як людину,
 За те, що ми на світі є!
 Звичайно, без підстав любили,
 Як любить матінка дитя...
 Ми всі бажаємо єдине –
 В дитинство світле вороття!
 І то не дивно, не ганебно,
 Є у життя зворотній біг...
 Ми всі бажаємо, я певна,
 Щоб хтось нас всупереч любив!

13.01.2025

Коли зима дарує силу душі

(Продовження з 29 с.)

У цій простоті й близькі є щось особливе – наче чистий аркуш, на якому можна написати нову історію. Але зима, зі своїм холодом і тишею, дає нам не лише випробування, а й силу – силу знайти в собі світло, що зігріває навіть у найтемніші дні. Тому, вона змушує все живе зупинитися, набратися терпіння й витримки, щоб вистояти до весни. І тепер я знаю: у її тиші ховається найгучніша істина. Сила душі не в тому, щоб уникати бурі, а в тому, щоб вистояти під її ударами й вийти з неї новою, світлою й незламною.

Десь у далечині вітер грається зі сніговими плас- тівцями, здіймаючи їх у повітря і перетворюючи на казковий танок. Раптом я відчуваю, як у грудях починає палати тепло, яке не пов'язане із фізичним світом. Це тепло, здається, іде від самого серця,

ніби моя душа відповідає на магію цього місця. Ліс перетворюється на нескінченний чарівний простір, де зима несе не холод, а дивовижну силу життя. Я дивлюся на це видовище і думаю, що зима – це не про смерть. Вона про терпіння і віру, про здатність знайти радість навіть тоді, коли здається, що все навколо завмерло. Стоячи серед цього зимового дива, я відчуваю, як душа наповнюється миром. Во- на приходить не ззовні, а зсередини, як приховане джерело, яке починає пробиватися назовні. Зима дарує цей спокій тим, хто здатний його побачити. Бо серед мертвої на перший погляд природи завжди приховане життя, готове засяяти, щойно прийде час. Насправді кожний раз, коли повертаюся додому холодним грудневим вечором, ліс за спиною, ніби залишає мені прощальне послання. Воно просте, але водночас глибоке: «У кожній зимі є своя сила, а в кожній душі – своя весна».

Мірча СТРЕЙНУЛ

ВОВК ГУЦУЛЬСЬКОЇ КРАЇНИ

(Продовження з № 367)

* * *

Сонце вже давно зайшло, світлі жарини снігу блідли, танули в ніжно-зелених відтінках, над якими безтурботне й замерзле склепіння запалювало свої далекі зірки, але Вончік усе ще не відходив від трупа.

Пізніше прокинувся, наче зі сну.

«Ясми заманили її, а опісля трунули в пропасть», – подумав, дивлячись на її м'яке хутро з великим жалем: «Боже, Боже! Якщо б я зробив на ній знак проти духів лісу, не трапилось би цього з моєю Катериною...». Силуючись, підняв труп кози на плечі.

Задихаючись під тягарем, весь час борючись зі слизкою дорогою і відчуваючи на лобі краплі поту, він ледве виліз на схил. Коли нарешті добрався наверх, зняв труп з пліч й упав на одне коліно в сніг, тремтячи від пронизливого, злого вітру, який протверизив його. Темрява густішала, але незабаром ослабла, бо саме сховався місяць: довгі-предовгі тіні ялин лягали, мов стомлені крила, на сніг, а вершини горіли холодним полум'ям, мов над скарбами у ніч на Івана Купала. Тільки долини залишалися в темряві, глибокі й тайні. Крилатий хижак, пробуджений бозна-яким приви́дом, замахав крилами над прірвами, заступаючи раз у раз світло місяця. Тоді почувся крик, якогось переляканого звіра, але тиша, яка слідувала після того, була ще тривожнішою, а Івончікові здавалось, що крім нього більш немає живої душі на світі.

Мороз став таким різким, що можна було почути, як тремтять круки у своїх гніздах, звитих в ущелинах скель, а під його страшними зубами сухо тріщали гілки.

Хлопець глянув на свої тремтячі мокрі, закривавлені руки. Місяць теж виглядав закривавленим.

Вражений кров'ю та світлом, Вончік почав задихатися. Але він не боявся, він вже не боявся. Могла б прийти вся рідня сатани, й та не перелякала б його! Він навіть бажав побачити бодай одну ясму... Ох, як би врізав їй прямо «во ім'я Отця!», але ніхто не наближався до мертвої кози, хоча Вончік був упев-

нений, що багато нечисті – стояли б під хвостом їхні рогаті голови! – ховались позаду нього.

Опісля хлопець вирив у снігу яму і спустив туди козу, на дно, і погладивши її востаннє наклав кучугурами снігу, після чого підвівся на ноги. Відтепер залишився самотнім на світі. І щоб переконавшись, що і він не помер загорланів на всі груди:

– Іі... юрлілай... лілай... лілай... лай... лай...

– ...лілай... лай... лай... – відповіли гори.

«Значить, я ще живий.» – прошепотів Вончік зі солодко-гіркою радістю і вимив у снігу закривавлені руки.

Потім, наче зачарований місяцем, який нібито застряг в його очах, повернувся до печери. Він зовсім змерз, постолі наповнились снігом, весь тремтів наче в пропасниці. Зібравши багаття при вході, викресав вогонь і запалив його. Скоро полум'я освітло стіни печери золотаво-синім сяйвом. Хлопець приніс кілька колод, щоб вогонь горів цілу ніч, нагріваючи його й охороняючи від хитрого лиса чи непрошеного голодного вовка, які могли зайти до печери. Потім випорожнив торбу з речами, які взяв з бурдея старого: образ Господа нашого Ісуса Христа, пляшку, дві сковорідки, товсту вовняну ковдру та п'ять книг з обкладинками, дбайливо обгорнутими синім папером: Святе Письмо, Халімава¹, альманах «Універсум»², історію світу написану для розуміння кожного, та збірку практичних порад для селян. Окрім декількох уривків зі Святого Письма, Вончік не читав жодної з цих книг.

Простелив ковдру на сухе листя, так щоб половиною міг накритися, простягнувся на черево і почав читати з торби казок Халімави. І раз у раз, коли знадвору доносилося виття вовків, переривав читання і дивився на вогонь, тоді споминаючи бідну козу, яка спочивала під снігом, його очі наповнювались сльозами, але він скоро повертався до свого мандрування казками східного світу.

Крізь отвір печери місяць мірявся світлом з вогнем. Це виглядало на сонну боротьбу. Синьо-зелена прозорість місяця текла золотавою піною на мідяні язички вогню, намагаючись погасити їх, але вони піднімалися далі й різали самотність неба.

(Продовження на 32 с.)

ВОВК ГУЦУЛЬСЬКОЇ КРАЇНИ

(Продовження з 31 с.)

Перед тим як заснути, Вончік кинув на червоні жарини всі дрова, які наносив у печеру. Занурившись у ковдру по вуха, слухав виття вовків, радіючи, що має свій притулок, заснув зі світлом вогню в очах, не думаючи про страшну лють морозу, який господарював надворі, ні про яси, що танцювали голі й зеленкуваті. Уві сні заплакав кілька разів: йому приснилася Катріна, вся в крові, дивилася на нього сумно-темними очима, наче сум самотніх смерек, що ростуть на гірських вершинах.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

ЧОЛОВІК ІЗ ВОСКОВИМ ОБЛИЧЧЯМ

Зима минула швидко і настала буйна весна, насичена ароматами, які лоскотали хлопцеві ніздрі. Запах смерек та ялиць змішувався зі солодко-свіжим запахом землі та з ароматами полину. Трави росли на очах. На горбах сніг продовжував синіти, а вітер доносив його холоднечу, впиваючи жителів лісу. Вечори дзвеніли святково подихом смерек. Глина місилась під ногами ведмедів, а олені заплутувались своїми величезними рогами в кущах, бо запах весни їх п'янів, зводячи з глузду, а серни носили дивний туман в очах. Навіть політ хижаків став інакшим, але не забудьмо, що ця пора року п'янить, наче старе вино, випите одним єдиним духом!

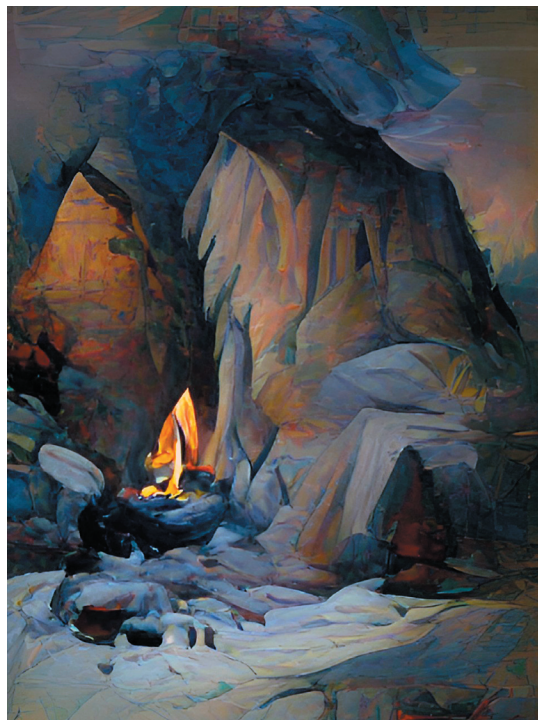
Одного пізнього післяобіднього часу, до Вончікової печери зайшов чоловік. Поява чужинця була настільки несподіваною, що хлопець остовпів. Отямившись, скочив на ноги і хотів утікати, але чужинець простягнув руку, щоб заспокоїти його, і сказав:

— Не бійся, я не хочу тобі заподіяти лиха.

Голос чужинця був настільки благим та заспокоїливим, що Вончік забув про страх.

— Дозволиш мені трохи відпочити? — запитав посміхаючись легінь.

Вончік кивнув на знак згоди, і почав придивлятися до чужинця. Високий, як гора! Але з приємним та благим обличчям. Волосся розкуйовджене світло-руде волосся, немов осінні листя, спадало на його

чоло. Обличчя посміхалося, але було надто блідим, і це трохи лякало хлопця.

— Здалеку йдеш? — запитав його.

— Ага! Із Чернівців.

— Тоді ти втомлений... відпочинь у моєму лігві.

— Хорошу пораду ти дав мені, хлопче! Але, прошу тебе, поведи мою кобилу до якогось струмка і напій її, а потім прив'яжи до дерева. Розумієшся на конях?

Коли повернувся до печери, знайшов чужинця босоніж і без череса.

Спочатку не наважувався розмовляти із ним, але опісля трохи посміливішав, і незнайомець розповів йому багато про Чернівці. Розмовляючи, не помітили, що наступив вечір і надворі почав падати дрібний, але густий дощ. Вончік вибіг надвір і, розв'язавши кобилу, завів її в печеру, біля стіни де не міг її дістати дощ своїми тисячами тонкими холодними пальчиками. Опісля хлопець розклав вогонь, а чужинець вибрав із величезної торби білий хліб, сало та бриндзу. Вончік, який до того часу годувався тільки волоським та лісковими горіхами, наївся здорово й навіть не відмовився від ковтка горілки, якою його вгостив легінь. Від смачної їжі та міцної горілки на них напав сон і вони простерлися в лігві та слухали мелодію дощу.

– Чому ти такий сумний, бадіко? – посмів запитати Вончік.

– За те, що ти так гарно прийняв мене, я тобі розкажу все, парубче.

І чужинець розповів йому все.

Батьки посватали його, ще коли був молодим парубком з одною дівчиною, з того забутого Богом присілка, але, пішовши до Чернівців, закохався там в одну вдову з Калічанки і покинув Гори, а його наречена зі сорому кинулася в глибоку криницю, звідки її витягли з розбитою головою. Батьки дівчини звернулися до старшин села, й ті вирішили, що будь-хто зустрине невірною нареченого, має право убити його.

– Навіть мої батьки зреклися мене, – зітхнув чужинець. – І важко прокляли мене! Але коханню не можна відмовити. Тому я пішов до Чернівців і жив там два роки, але не жалію ні трохи. Всі солодощі кохання вилились в мою душу, бо та жінка мене кохала і кохає надалі, і я теж її кохаю дуже. Тільки від одного часу на мене напала туга за горами. Однієї ночі я відчув, що мушу побачити їх будь-якою ціною. Даремно плакала моя коханка. Вчора ранком я попрощався з нею, сьогодні, як бачиш, я тут, а завтра спущусь в присілок...

– Ні, ні! – крикнув Вончік, якому Фельдфебель часто розповідав про суворі закони гуцулів. – Вони поб'ють тебе камінням.

– Так, – відповів тихим голосом чужинець, але я мушу піти. Хочу померти тут, в нашому царстві, дивлячись на гори та ліси, – а після довгої мовчанки, крізь яку було чути тільки дощ, додав: – Хтозна, мой, парубче... Може і не вб'ють...

– Вони вб'ють тебе... – сказав Вончік, намочивши пересохлі губи. – Вони поб'ють тебе камінням, будуть мучити тебе і кинуть твоє тіло в якусь прірву. Не ходи до них...

Легінь погладив рукою волосся.

– Ти не хочеш, щоб я помер, чому?

– Смерть є поганою, а в тебе стільки світла в очах. Ти добра людина. Повертайся до Чернівців і більше не приходи сюди! Справді, бадіко...

Дощ, довгий весняний дощ, лив наче з відра в нічній темряві. В таку погоду, лісові карлики збирались у ведмежих барлогах, де пльоткарили і торгували дорогоцінними камінцями з лісними дівулями. Траплялось, що приходили й крилаті хижакі, які приносили живущої води у своїх камінних дзьобах, зцілю-

ючи від будь-якої хвороби ведмедів, поранених в бійках з гуцулами. Тоді збігалася вся лісова тварь, надіючись на краплину чудотворної води, яка не тільки виліковувала будь-яку рану, а й надавала величезних сил, тим хто спромігся ковтнути бодай краплину.

Вончік подумав:

«Якби я був звіром, то пішов би до птаха і попросив би краплину живущої води, і повернувся б назад, щоб вилікувати побратима...» – важко зітхнув Вончік.

– Що з тобою? В тебе десь кохана дівчина, і туга рве серце за нею? – пожартував чужинець.

– Нііі, – протяг хлопець сором'язливо. – Мені не треба дівчат.

Чужинець посміхнувся жартівливо, але більше не сказав нічого. Вончік почервонів ще дужче. Надворі було чути шум дощу і скреготання смерек, немов хтось заблудив у темряві. Жарини малювали чим раз блідіші квіти на стінах печери. Раз у раз кінь вдаряв копитом об камінь, і тоді чужинець немов прокидався.

– Щоб не був якийсь звір поблизу, – промовив зажурено, але хлопець заспокоював його, бо у таку зливу звірі не виходять зі своїх барлогів. Чужинець випив ковток горілки.

– А тепер, Вончіку, настав час заснути, бо ти змучений дуже, і я теж...

Вмостившись якнайзручніше у сухе листя, легінь заснув відразу.

Вончік перевіряв чи з кобилою все в порядку, згріб жарини до купи і простягнувся біля свого гостя, але не міг заснути. Йому хотілося плакати, або потихеньку заспівати. Дощ чимраз більше шумів поміж скелями. Почав завівати холодний вітер, який заходив аж до печери. Вончік накрив чужинця ковдрою, і почав потихеньку співати, але спів скоро перейшов у плач. Світло жарин грало кров'яними квітами на чолі чужинця, а його руде волосся змішувалось з ними в золотавому танку. Вончікові здалось, що він охороняє якийсь казковий скарб, і боявся, щоб його не відібрали від нього змії. Коли заснув, почув, ніби з-під землі, сумний сміх.

(Далі буде)

**З румунської переклав
Степан ТРАЙСТА**

Іван РЕБОШАПКА

Дзюнькові коні

ВОРОНИЙ

Цього коня малий Нуцько ще дошкільником спізнав і дуже любив. Це був чорний кінь, наче ворон-крук. Нуцькові здавався надто високим. Він крокував бистрою ходою. Запряженим не біг рессю, а лише ступав, але так рвучко, що шпиць у колесах воза не було видно, вони «зливалися» суцільним колом.

Тато Дзюнько любив садити Нуцька верхи на Вороного, хоча хлопчина, окрім гриви коня, не мав за що триматися. Його ніжки стирчали з круглої спини коня, як бичики, встромлені у гарбузик, з якого тато робив «коровку» для розваги Нуцька.

Запримітивши Нуцька сидячи верхи на високому Вороному, мама спантеличилася:

— Уважай, чоловіче, Нуцько може впасти!

Мамине попередження проріклося: Вороний ступнув рвучко, і в ту ж хвилину Нуцько сплигнув з гладкої спини коня, упав «каменем» на землю.

Мама скипіла:

— Я ж не казала тобі, чоловіче!

— Не переживай, нічю хлопець не попацив¹, — спокійно відповів тато душевною радістю. Це — його «наука», може, стане драгоном. Хіба ти, любя жіночко, не згідна з моєю думкою, га?

Нуцько змалку якось пристав до тата. Разом з ним ходив повсюди. Запряже тато Вороного, щоб їхати до огору², що поза мунтенцкою³ штрихою⁴, аж під лугом річки Сучави, Нуцько не сідає біля тата на сідавку⁵, а на помостину⁶ тічки⁷, спускає свої ніжки крізь «ребра» коша тічки і, коли вони минуть шутровану дорогу, де трясє тічку, і переїдуть на польову м'яку доріжку, де вже тічку не трясє, а «заколисує», перед Нуцьком постає файна чарівна картина: з помостини Нуцько душею сприймає бистрі кроки Вороного, який вже не «клопає», як на шутровій дорозі, а м'яко ступає, як по подушках, і колеса воза вже не тріскотять, як на шутровій дорозі, а зовсім нечутно крутяться так швидко, що шпиць не можна розрізнити, вони «зливаються» в суцільне кружляюче коло.

Чутлива Нуцькова душа сприймала все наявне довкола нього. Інколи реалістично, а іншим разом — із насолодою. В самому же оранні Нуцько вбачав

своєрідну красу. Він приємно споглядав, як Вороний вправно тягне борозною причеплений до колісниць⁸ плуг, леміш⁹ якого, як ніж, рівномірно відрізує борозну за борозною, а блискуча опукла полиця¹⁰ плуга несхибно звертає вправо відрізані лемешем борозни, які гармонійно «влягаються» одна впритул до іншої, як віршові рядки поезії талановитого поета.

Із душевною насолодою, майже п'янкою, Нуцько на все життя сприйняв картину дитинства, коли у повітрі вже не лунав пташиний спів-наказ «Шмаровіз, шмаровіз, кидай сани, бери віз», бо сніг де-не-де ще лежав тільки на вершинах пагорбів, а рівною долиною вже заволоділа весна. Одного теплого тихого сонячного дня тато зі сином спустилися орати леваду. З-під берега плоскої рівнини-толоки гатнянської Килибанчини зоріла на світ добросовісними «очима»-вікнами рідна хата — оберіг сімейної теплоти й радостей, якою завідувала робітна любляча мама, готуючи тоді полуденок¹¹ для своїх орачів, а з хатнього комина білим димом звивисто піднімався промінець в небесну Божу славу.

Неподалік левади, яку орав тато, з-під куща несподівано злітає буруватого забарвлення пташка завбільшки горобця, колуючи піднімається вгору і виспівує голосними дзвінками трелями, які письмово можна б передати приблизно хіба що так:

*Ір-ір-чу-чу, ір-ір-чу-ві-чу-чу-
ві-чур-чур-уть-уть-віт-віт-
Імі-імі-чу-чу-мі-мі-чп-чп-мі-
віт-віт-три-три-чув-чув-мі-мі,
віт-віт.*

Ці трелі під час польоту пташки звучать безпереривно, подібно до непереливчастого співу флейти. Нуцько дуже хотів щось спитати, але тато, спинивши Вороного в борозні, щоб не позбавити картину вчаровуючого співу, піднесенням до своїх уст вказівним пальцем стиха машинальним «Тс-тс» наказує не говорити, додавши тільки: «Це — співучий жайворонок».

Оспівуваними колами жайворонок спіраллю летить чимраз вище, і далеко над полями та узліссями лунають його неповторні трелі. Їх, здається, слухає і Вороний, бо непорушно стоїть в борозні.

¹ *Пациту, попациту* — зазнати біди (< рум. «а răți»).

² *Огір* — нива (< рум. «огог»).

³ *Мунтенцка* — гірська, що простягається в гори (< рум. «munții»).

⁴ *Штриха* — залізна дорога, залізниця.

⁵ *Сідавка* — сідалка.

⁶ *Помостина* — спідня дошка вазового коша.

⁷ *Тічка* — необбитий дошками кіш воза.

⁸ *Колісниця* — невеличка двоколісна споруда, на яку спирається вісь плуга.

⁹ *Леміш* — вертикально причеплений до осі плуга ніж, який рівномірно відрізує борозни (рум. «brăzdar»).

¹⁰ *Полиця* — опуклий металевий блискучий пристрій плуга, що «вкладає» вправо борозни, відрізувані лемешем.

¹¹ *Полуденок* — полудневий обід.

Нуцько дашком прикладає ручку до своїх очей і разом із татом схвильовано спостерігає, як своїм співучим польотом вгору жайворонки сягає незвіданої висоти. Тато допускає, що вона дорівнює приблизно ста метрам над землею, звідки жайворонкові трелі здаються неземними, а сам жайворонко – небесною пташкою.

Безтямном вчаровані, Нуцько й тато спостерігають, як, сягнувши найвищої точки свого польоту, жайворонко зависає в небі, ніби, «відзначає» це кількома трелями **цвіт-цвіт, ім-ім-ім-чуй-чуй**, і летить вниз, спочатку повільно, а потім, раптово склавши крильця, падає «камінем» вниз, тільки в останню мить, біля самої землі, розправляє крильця, щоб успішно приземлитися.

– Своїм співом, Нуцьку, – заговорив тато, – жайворонко словославить красу Божого світу, успадкованого, збережаного й оздоблюваного людьми. А, зрештою, мій синочку, жайворонкова поведінка може послужити людям наукою: їхній «злет вгору» досягається особистим трудом.

Внаслідок всього побаченого й почутого від тата малий Нуцько впав у затяжну глибоку душевну задуму.

Оригінальний жайворонковий спів намагалися імітувати митці. Мелодійні його трелі спробував передати грою на роялі відомий композитор Чайковський, що письмово можна б приблизно подати так: **іко-пів-ко, пів-ко-пів-пів-кр-кр-ко-ко-пів-пі-пів-ко-ко-ко, ікро-ікро-пів-пів-пі-кро-пів-кро**.

Чарівні імітації жайворонкових трелей були досягнуті славним румунським найстом Георгієм Замфіром грою на його улюбленому інструменті *наї* (рум. *naï*). Георгієм Замфіром принагідно відзначив межі виконавчого прагнення: «*Trilurile Ciocîrliei sunt greu de redat, dar atât de încântător de ascultat*» («Жайворонкові трелі важко відтворити, але так приємно їх слухати»). У своїх імітаціях митці зупиняються, в основному, на трьох моментах жайворонкового польоту: 1) злет вгору, 2) зависання в небі і 3) політ вниз. Ці моменти по-різному передаються інструментальним виконанням трелей різної інтенсивності. На відміну від оригінального жайворонкового співу в момент «зависання» в небі, в імітаціях поданий Георгієм Замфіром наєм та Бот Гросом, відомим кишинівським скрипалем і диригентом оркестру «Леутари», на скрипці коротким «діалогом» між двома пташками, після якого орудуванням скрипки Бот Гросом за творчою участю керованого ним оркестру, особливо скрипок, імітацією інших пташок цей момент переростає в бурхливу пташину співучість, після якої оркестр гучно завершує уявну картину.

На відміну від української мови, головний актант польоту (жайворонко) в румунській мові –

жіночого роду (*ciocîrlie*). Дану поставу румунської жайвороночки передано тавтологічною формою «*lie-ciocîrlie*» у чудовій інтерпретації Марії Чобану, складеної тільки із трелей різної висоти, довжини й інтенсивності, серед яких появляється римований двовірш-запитання, що змістом примикає до пісень про кохання:

*Lie-ciocîrlie, ce cauți în lan
Fără ciocîrlan?*

(Люба жайвороночко, по що серед ланочка
Ти – без жайвороночка?).

В українському фольклорі подібної пісні про жайвороночку немає. Натомість наявна типологічно подібна любовна пісня про перепеличенку (записана мною в січні 1964 р. в селі Корнуцел й надрукована у збірнику «Народні співанки»), яка в полі «траву прогортає, / Сокола шукає», який «пари не має», але «згордив перепеличенкою, як вітер горою».

У дитинстві Нуцька, але й пізніше, приємною недільною розвагою хлопців, парубків та жонатих молодих мужчин було купання власних коней у річці Сучава, від чого не міг відмовитись ні тато Нуцька Дзюнько. Настає неділя, тато виводить з ґражди Вороного, садить Нуцька на нього верхи, і вони прямують до річки. Спочатку цариною, попід краєм якої тече лугом розтока Сучави. В одному місці розтока вузька, через що там немає містка, ані кладки, перехожі змушені перескакувати розтоку біля тополь діда Міхела. Тут трапився несподіваний трафунко: своїми довгими ногами Вороний рвучко перестрибнув розтоку, а Нуцько, не втримавшись за гриву коня, сковзнув по його гладкій спині, і плюхнув у воду, упав плечима до дна неглибокої розтоки. Яке ж диво з ним діється? Лежачи горілиць, з-під прозорої, як сльоза, води він бачить сонячне небо та прибережні різнобарвні квіти, і ця картина здається йому настільки принадою, що він ладен би... надовго там зістатися. Але це Нуцькове бажання розладнав тато: швидко вихопив його з розтоки, настійливо витрушував проковтнуту хлопцем воду, доки той не відкрив свої очі, якими, ніби, запитався... що з ним трапилося?!

У Дзюньковому господарстві Вороний недовго прожив. Одного дня тато прив'язав його пастись на вулиці під парканом, на густій зеленій соковитій траві. Вороний лакомо напасає і невдовзі... загинув. Перед Вороним у тата був інший кінь, який загинув на якусь хворобу (Далак, вказували обізнані ветеринари). Тато закопав його на тому місці, де пізніше пасся Вороний. Хвороба загиблого коня, твердили обізнані у цій справі особи, «піднялася» з-під землі й зійшла жирною травою, яку спасав Вороний і...загинув.

Тато остався без коня.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БАРАБЕРИ

(Повість)

(Продовження з № 367)

5. ТОВАРИШІ

*Доки були мадари –
Ми хліб заробляли,
Як прийшли товариші
Не є муки на книші,
А як прийшли комуністи,
Не було што їсти.*

(З фольклору)

«Комуністи не лихі люди, айбо мають над собов «вождя», який не вірує у Бога, ні у Сяту Тройцю, ні у Пречисту Діву, ані в образи сяті, а тото великий гріх, люди, бо хто таке чув, аби не вірувати у Бога та не ходити до церкви? Боже сохрани нас уд такого нещастя та уд такої комедії!..» – хрестилися християни.

«Та дивітса, люди добрі, міні казав оден пан із Сукмаря, який читає новинки, што зараз усі тоти, што корігують комуністами, жиди!»

«Тогди не добрі комуністи – жидва!»

«Жидва розп'яла Ісуса Христа!»

«Не говоріт дурне! Ісус Христос, Діва Марія, усі апостоли та пророки були жиди!»

«Тото так є!»

«Чоловік, як є бітангою є бітангою, може бути жид, циган чи наш окраїнец».

«Ай, мамку вам солодку! Добрі комуністи доки дають землю, а удтак недобрі!» – такі бесіди можна було почути щовечора у корчмі.

Миколай Цілій, після того, як голосив за Ферійом Чуфаком, довгий час не виходив поміж люди. Правда до церкви йшов, але до корчми ні, боявся старого Чуфака, який міг намовити, якогось із «планетників», щоб побили його, як пса, а може, й «пудпрятали сонце», а планетників було досить, що за дві-три літри горівки і маму рідну поб'ють.

Але старий Чуфак, не пантрував за Миколаєм Цілієм, а дуже хотів відомстити за все Михайлові Косовану. Він навіть забув, що його сина не застрелив Михайло Косован, а Петро Гирганець, як говорили люди, які були тієї ночі там, на місці злочину, бо зі слідства, яке провели товариші, вийшло, що «морту є віноват» (мертвий винен).

¹ Мунчітори – робітники.

«Ади, муй син гниє в сирій землі, а нещасна гнида – копил-голодренець, хоче землю ділити, аби всі ковдуші розширялися на моїх гіллях! Ой, не діждеш ти цього, хромаку, не діждеш, ні!»

Старий Чуфак, вже й подумав, кого найняти на таке діло, лиш наймине, ще трішки часу... «Наймине ото дурне сято комуніштске, а удтак му пудпрячу сонце. Не буде копил довго хромати по зеленій траві, а й му буде рости жалива на гробі!»

Перше Трваня – «дурне комуністичне свято», виявилось дуже великим та веселим святом, якого люди не бачили дотоді. Бо, ади, там на Різдво пройдеться велика, середня та мала коляди крізь село, від хати до хати, побігають чуфаки три дні по селу, на Одорщі та Івана Хрестителя пройдеться священник селом, покропить, проспівас, на Великдень пуйдуть люди до церкви з кошами святити паску, а діти поскачуть «ко-ня» округ церкви, проспівують «Ференца», та пограють різні ігри, а опісля хіба на Малу Богородицю, коли храм у селі, то приходять гості зі сусідніх сіл, тоді весело, а інші свята – святами, неділі – неділями, і все!

А тут, Господии Святий! Надійшло товаришів аж цілих два грузовики, та три «газики».

– Тих, що привезли грузовики, тото мунчітори¹ з сигутської фабрики, а тоти, што прийшли в «газиках», тото пани! – сказав хтось із селян на свою біду, бо тут озвався один з тих, що прийшли в «газику»:

– У нас тепер вуйку-товаришу, нема панів, ми всі – товариші!

– Дивися, що бевкаєш, бо хтозна... – застеріг його інший.

– Ану, дивись! Повуйкав мене, потоваришував, та пішов гордий, як куркан², – зітхнув з досадою чоловік.

Спочатку вели промови товариші, то про «Велике та світле майбуття», про «Світлий шлях до комунізму», про «Добробут» і про те, як добре будуть жити селяни та робітники, далі співали якісь артисти, діти зі школи теж співали пісеньок та читали вірші, а потім пішло, як в Божому раю: і випити і закусити, і музики, і танці...

Кобих така до кужелі,
Як у данци – гайда, лелі!
Кобих така кужіль прясти,
Як у данци собов трясти.

На свято прийшов і Миколай Цілій.

Не стерпів, прийшов, хоча сини пробували зупинити його:

² Куркан – індик.

– Не йдіть, няню, бо штос льопнете, а удтак, ще будете ховатися від людей.

– Ади, які розумні! – розсердився Миколай на синів. – А удколи піята учать когута, як кукурікати.

– Коби ти кукурікав, айбо коткодакаєш, як квочка, дітям на сором та біду, аби заступалися за тебе, ти один помийнику! – розсердилася Ціліха на нього.

– Цить, стара! Марішка ти тота аби ты побила, бо зараз!..

– Што зараз? – дражнила його стара.

– Зараз увидиш чорта в постолах! Ніколи єм ты не бив, але зараз так ты лусну, што са не узбераєш.

– Овва, ану дивись, який король, те ще не поклав руку на погарчік, а як переверне два три, то псови дорогу не дасть! Йди, йди неборе, але гадкуй – держи язик за зубами, бо дустанеш по писку!

Свято відбувалося на Павелковій толоці, де збили з дощок високу сцену, з якої говорили товариші, та на якій співали та веселилися, бо так живуть товариші – веселими та дурними!

Микола Цілій крутився, вертівся, то побіля столів з тарілками повними голубців та фанок, поміж якими стояли пляшки з міцною слив'янкою, прикрашені зеленим кодруцом, то побіля партійних товаришів та катунів, бо на свято, про всяк випадок, прийшло і декілька військових зі секурітате.

– Ей, хлопці, яку команду дають тепер, коли треба ставити рушницю на плече? – поцікавився Цілі.

– Пе умир арм! – відповів котрийсь із вояків.

– Еге, коли я служив катуні, нам командували: «Залізники на кістяки гіц!».

Солдати реготали, а Микола Цілій продовжував своєї:

– А яку команду дають тепер, коли треба обернутись наліво кругом?

– Ла стинга импрежур! – відповіли солдати.

– А нам плотонер командував: «Куди лицями, ту-ди гузицями!»

Хлопці знову розреготались, але скоро вмовкли, бо до них підійшли з тацями Марія Кондричка та Василина Абелиха.

«Беріть хлопці, беріть випийте!» – пригощали їх.

На тацях, окрім погарчиків зі слив'янкою, лежало нарізане сало, ковбаска, цибуля та хліб мелейний.

Микола випив два погарчики, один за іншим: «уп'є уйко і за вас!» – пожартував, бо військові відмовились, під час виконання місії їм було заборонено пити, потім запхав до рота кілька шматків сала та ковбаски й відломив трохи мелейника свіжого і скоро поїв, а потім простяг руку за іншим шматком і крикнув зі всієї сили:

Asta-i viața! Āsta-i trai!

Să mănncăm pâine de mālai,

Să traiască Unu Mai!³

Кілька партійних товаришів, приблизились до Миколая, й один з них, здається найстарший, попросив Миколая повторити знову «комуністичне гасло».

– Та я, я... яке гасло?

– Те що ви щойно сказали.

– Айбо тото, дорогі па... товариші...

– Повторіть, повторіть, підморгнув йому товариш-шеф.

Миколай махнув рукою, мовляв, будь що буде, і вигукнув:

Asta-i viața! Āsta-i trai!

Să mănncăm pâine de mālai,

Să traiască Unu Mai!

– Гарно, вуйку! Гарно, товаришу вуйку! Ось Вам винагороду за це, – похвалив його товариш партійний і простяг йому дві банкноти.

Миколаєві сини, які прибігли виручати батька, та інші односельчани, тільки очі випулили, бо за такі гроші треба було два-три дні костити зі своїм коштом, а тут дивися, Миколай заробив їх за кілька хвилин. Дивні люди ці комуністи!

На своє лихо це почув єврей Шулим, який повернувся, після війни в село, одні кажуть, що з табору, а інші, – що з Сукмаря, де ховався в якійсь пивниці, в одного мадаря, якому дав все своє золото, поки рускі не прогнали німоту. Повернувся сам, без дружини, без дітей – сина і дочки, які зникли. Шулим не хотів говорити про це, може, й сам не знав. Перед війною Шулим тримав корчму. Не був злим чоловіком, ані скупим, навіть щедрим, настільки на скільки може бути щедрим єврей, але був сильно наївним.

Бувало не долиє повну децю, чи півдеці, а клієнти сердились на нього.

– Шулиме! Дивись, бо тут не є деця!

– Ай, фена мутота! Ця лампа кліпає, а я не довижаю, дивись, як кліпає, що робити трафляєса.

– Не терхай вину на лампу, аж не довижаєш, тогди чого не налиєш більше, як децю?

– Ей, говоріть здорові, газдо!.. Я не сліпий зовсім, тільки не довижаю!

Кажуть, що одного разу, серед ночі Федор Галюн, збудив Шулима:

– Шулиме, спите?!

(Продовження на 39 с.)

³ Це життя! Це добробут!
Щоб їсти кукурудзяного хліба
Хай живе Перше Травня!

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА

Володимир АНТОФІЙЧУК

ДІЯННЯ СВЯТИХ АПОСТОЛІВ

АПОСТОЛ ЮДА ТАДЕЙ

*Зберігайте себе в Божій любові,
очікуючи милості нашого Господа Ісуса Христа
для вічного життя...*
Послання Юди, 1: 21

Юда Тадей – один з дванадцяти апостолів Ісуса Христа – часто згадується у християнській традиції і водночас залишається однією з найбільш загадкових постатей серед Ісусових учнів. Його ім'я інколи плутають із Юдою Іскаріотським-зрадником, але він – зовсім інша особистість, вірний і послідовний проповідник християнського вчення.

Юда Тадей часто називається просто Тадей або Юда, син Якова. Згідно з Євангеліями, він був братом апостола Якова Молодшого. Його ім'я, як й інших апостолів, може викликати деякі труднощі через існуючі варіації в текстах. У деяких книгах він згадується як Тадей, а в інших – як Юда.

У канонічних Євангеліях про Юду Тадея повідомляється лише кілька разів. Один із найбільш відомих епізодів, де він бере участь, – сцена Тайної вечері, коли він запитує Ісуса: «Господи, чому це так, що Ти маєш намір з'явитися нам, а не світові?» (Іван, 14: 22). Це питання демонструє глибокий інтерес і здивування апостола стосовно місії Ісуса Христа, який відповідає, що тільки ті, хто любить Його і дотримується Його заповідей, можуть зрозуміти таємниці Божі. Це питання свідчить про глибину духовного пошуку Юди Тадея. Багато християнських учителів і теологів бачать у його запитанні вираження загального бажання знати більше про таємницю Божого Царства, яка не була очевидною для всіх. Його запитання може

бути сприйняте як приклад здивування і прагнення до більш глибокого розуміння Божественного одкровення.

У Новому Заповіті існує ще один важливий текст, який пов'язує Юду Тадея з його релігійним внеском, – це Послання Юди, сповнене заклику до вірності вірі, боротьби з ересями та збереження чистоти християнського вчення.

Зміст Послання полягає в тому, щоб попередити християн про небезпеку єресей і лжевчень, які можуть впливати на Церкву. Юда закликає вірних «боротися за віру», наголошуючи на необхідності моральної чистоти та вірності у вченні Ісуса Христа.

Послання Юди – найменший за обсягом текст у Новому Заповіті, який містить лише 25 віршів, проте має глибокий богословський зміст. Це послання адресоване християнським громадам і попереджає їх про загрози, які можуть призвести до знищення віри. Його автором традиційно вважається апостол Юда Тадей, хоча деякі сучасні вчені ставлять під сумнів авторство саме цього апостола через певні стилістичні особливості тексту.

Послання Юди застерігає від лжевчителів та єретиків, які проникли до християнських громад. Юда описує їх як людей, що підривають основу віри, «перевертаючи благодать Бога нашого в розпусту» (вірш 4). Вони «відкидають владарювання Бога» і «славлять себе». Юда попереджає, що ці люди будуть засуджені Богом, і закликає вірних не піддаватися їхнім ученням. Для підкріплення своїх слів апостол наводить кілька біблійних прикладів, де Бог карає нечестивих людей. Він згадує ангелів, які згрішили (вірш 6), про кару, яка спіткала ізраїльтян, що сумнівалися в Божій обітниці (вірш 5), і про

**Апостол Петро і Богородиця.
Українська ікона. 1570-ті рр.**

спалення міст Содому та Гоморри (вірш 7). Ці приклади служать нагадуванням, що Господь завжди діє за справедливістю.

Одна з основних тем Послання Юди – заклик до «боротьби за віру» (вірш 3). Апостол просить віруючих залишатися вірними істинному вченню, зберігати чистоту віри й не відступати від Божого слова, навіть якщо виникають труднощі і спокуси.

Юда також пророкує майбутні перешкоди для Церкви, коли з'являться «безбожники», які будуть діяти згідно з власними пристрастями та бажаннями (вірш 18). Це також включає напад на істинну віру і спроби знищити моральні основи християнства.

Наприкінці Послання Юда закликає християн бути сильними і витривалими у випробуваннях, молитися, зміцнювати свою віру і чекати приходу Господа. Він також дає поради, як поводитися з іншими людьми, підкреслюючи необхідність проявляти милосердя і терпіння до тих, хто вагається (вірші 21–22).

Послання Юди Тадея – важливий і глибокий текст, що містить в собі багато богословських і моральних уроків для християн. Воно закликає до боротьби за віру і моральну чистоту.

У християнській традиції Юда Тадей, хоч і не є таким широко відомим за своїми чудесами, як апостоли Петро й Павло, але також вшановується за те,

що здійснював численні зцілення. Він допомагає тим, хто знаходиться в безвихідних ситуаціях, і це стало основною причиною, чому люди звертаються до нього в молитвах за допомогою у хворобах, фінансових труднощах або інших важких життєвих випробуваннях. Його молитви та послання надихають християн по всьому світу, надаючи їм надію та духовну підтримку.

У християнському образотворчому мистецтві апостол Юда Тадей змальовується в композиціях, де представлені всі дванадцять апостолів, а також у сценах Тайної вечері. Зазвичай він зображується як юнак або чоловік середнього віку з типовими атрибутами апостолів: книжкою або сувоєм, що символізує його велику роль у поширенні вчення Ісуса Христа. Важлива риса його портрета – спокійний, інтелігентний вираз обличчя, що підкреслює його духовну глибину. На деяких іконах апостол Юда Тадей зображується в шатах кольору, який символізує спокій, набожність і смиренність, зазвичай у відтінках блакитного або зеленого. Образ апостола Юди Тадея в образотворчому мистецтві багатогранний і різноманітний. Це акцентує його роль як учня, який шукає глибину духовних істин, і святого, до якого звертаються за допомогою у важких життєвих ситуаціях.

близько і зацяворив тоненьким співучим запитлиим голосом:

БАРАБЕРИ

(Продовження з 37 с.)

– Ні, не сп'ю! – зрадів Шулим, що Федор хоче купувати горілки.

– Позичте-ми, Шулиме, грошей, бо іду на ярмарок.

– Ой не можу, газдо, бо сп'ю, так сп'ю, що вас ні не чую.

– Може, дасть Бог, та встанете?..

– Ні, газдо! Ні, дасть Бог та не встану!

А коли Шулим ішов на ярмарок, а люди питали в нього:

– Куди ідете Шулиме?

– На ярмарок, газди, на ярмарок.

– Купити, продати? – цікавились газди.

– Ні купити, ні продати, а двох-трьох ізчалувати.

– Дивіться, аби не зчалували вас!

– А мене зашто, ану дивись на них! – сердився Шулим.

Так трапилось і цього разу, коли Шулим побачив, що Миколаєві товариш-комуніст дав грошей, підбіг

Asta-i viața?.. Țsta-i trai?..

Să mîncăm pâine de mîlai...

Să traiască Unu Mai?

Товаришам здалось, що Шулим протестує проти гасла, яке вигукнув Миколай, і старший з товаришів моргнув на двох солдатів, які потягнули Шулима до зеленого газика.

Відпустили Шулима третього дня, але трохи «навчили розуму».

Всі говорили, що Шулиму пощастило, бо ади волошин Немеш, купив у пекарні малу хлібину, і на підпитку пожартував підспівуючи:

Pită, pită, pitucea,

Unde este maica ta?

A fost dusă-n Rusia?⁴

За такі слова Немеш не дійшов до залізничної станції, щоб повернутись поїздом додому. Його наздогнали працівники секурітету, заарештували і засудили на два роки тюрми.

(Далі буде)

⁴ Хлібино, хлібино, хлібчинко,
А де твоя матуся,
Повезли її до Росії?

Вже третій рік в цей день чекають лиха...
Воно ж приходить потайки завжди,
Коли здається, що вже буря стихла,
Коли ти не очікуєш біди...

Так було в зимний день, на самому світанні,
Світ мирно спав і бачив світлі сни.
Ще не співали навіть півні ранні,
А вже на нашу землю йшли вони...

Не хлопці на навчаннях, а злочинці,
Моральні виродки без совісті й жалю!
Чинили гірше ніж колись ординці.
В угоду хтивому, мізерному «царю»...

Сьогодні їх ніхто вже й не згадає,
Бо хто ж у пам'яті непотріб береже?!
Даремно і безславно те вмирає,
Що підло зазіхає на чуже.

Ми вистояли разом, далі буде!
Зламати нас не сила тим «орлам»,
В бою Україна мир таки здобуде!
росія ж перетвориться на хлам!

Галина Білецька